

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod licencom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna

IZVORNI
ZNANSTVENI RAD

UDK: 81'243
811.111'243
81'243:159.942

Primljen: 16. 10. 2025.
Prihvaćen: 14. 1. 2026.

DOI: <https://doi.org/10.22210/strjez/54-2/1>

Između straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva: idiodinamička studija afektivnih oscilacija u komunikaciji na stranome jeziku

Višnja Čičin-Šain
vcicinsain@gmail.com
Sveučilište u Splitu

Uloga emocija u istraživanjima usvajanja stranoga jezika u posljednja je dva desetljeća u snažnom porastu, a posebice odnos jezičnoga zadovoljstva (engl. *(F)LE*) i straha od (stranoga) jezika (engl. *(F)LA*) kao dvaju supostojećih afektivnih stanja koja zauzimaju kontrastne uloge u tome procesu (Botes i sur., 2022). Polazeći od „dinamičkoga“ i „afektivnoga zaokreta“, emocije se sve više istražuju kao kratkotrajna iskustva vođena trenutačnim komunikacijskim potrebama. Koristeći idiodinamički pristup miješanih metoda (MacIntyre i Ducker, 2022), cilj ove studije slučaja hrvatskih odraslih govornica engleskoga jest razumjeti suodnos straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva u stvarnome vremenu, ispitati njihovu snagu, trajanje te razloge javljanja tijekom kraće govorne situacije. Deset sudionica odgovaralo je na pitanja na engleskome, a događaj se snimao kamerom. Pregledavajući snimku u specijaliziranom softveru, numerički su procjenjivale intenzitet straha i zadovoljstva, a potom su u intervjuu stimuliranim dosjećanjem verbalizirale razloge numeričkih samoizvještaja. Grupni rezultati pokazuju da strah i zadovoljstvo kod većine ispitanica negativno koreliraju, dok mikroanaliza otkriva bitno složeniji odnos (usp. Boudreau i sur., 2018). Kao najčešće okidače straha kvalitativno kodiranje je istaknulo poteškoće u konceptualizaciji i artikulaciji planiranoga sadržaja te samosvijest pogrešaka, a zadovoljstva odnos prema temi i percepciju izvedbe za-

datka. Zaključno, emocije u govoru na stranome jeziku snažno su oblikovane neposrednim kontekstualnim zahtjevima te pokazuju heterogenu individualnu mikrodinamiku.

Ključne riječi: *strah od stranoga jezika (FLA); jezično zadovoljstvo (FLE); idiodinamička metoda; engleski kao strani jezik; komunikacija na stranome jeziku.*

Zahvala kolegici dr. sc. Danijeli Šegedin Borovini na sjajnoj podršci pri regrutaciji sudionika. Bez njezine pomoći prikupljanje podataka ne bi bilo moguće, a time ni provedba ovoga istraživanja. Nadalje, zahvala dr. sc. Mirjani Tonković na izvanrednoj dostupnosti i spremnosti za metodološke rasprave. Njezina je perspektiva bila od iznimne vrijednosti u trenutcima autoričinih dvojbi i nesigurnosti.

1. UVOD

Potaknuta „afektivnim“ (Pavlenko, 2013) i „dinamičkim“ (De Bot i sur., 2007; Larsen-Freeman i Cameron, 2008) zaokretom, posljednjih desetljeća uloga emocija u usvajanju drugoga jezika snažno privlači pozornost. Emocionalna iskustva, bilo pozitivna ili negativna, pokazala su se ključnima za proces i ishode učenja jezika (Gabryś-Barker i Bielska, 2013; Bielak, 2022; Yu, 2025). Među dugo istraživanim emocionalnim čimbenicima posebno se ističe strah od (stranoga) jezika (engl. *Foreign Language Anxiety*, (F)LA). Strah od jezika shvaća se kao situacijski specifična sklonost tjeskobi vezana uz kontekst učenja i uporabe stranoga ili drugoga jezika (L2), odnosno osjećaj napetosti i strepnje koji se javlja u L2 situacijama te može ometati kognitivnu obradu i izvedbu (Horwitz, 2017; MacIntyre i Gardner, 1994a). Rasvjetljavanje utjecaja straha od jezika na usvajanje stranoga jezika desetljećima je bilo središte istraživačkih napora kako u međunarodnom (Horwitz i sur., 1986; MacIntyre i Gardner, 1994a, 1994b; Sparks i Ganschow, 2007; Gkonou i sur., 2017; Piniel, 2024) tako i lokalnom kontekstu (Mihaljević Djigunović, 2002; Didović-Baranac i Mardešić, 2023). Brojna istraživanja ukazuju na to da strah od stranoga jezika može ometati kako komunikaciju na drugome ili stranome jeziku, tako i sam proces njihova usvajanja (MacIntyre i Gardner, 1994a, 1994b; Tóth, 2017; Teimouri i sur., 2019). Nasuprot rasvjetljavanju inhibitorских čimbenika, radovi utemeljeni na pozitivnoj psihologiji u posljednjem desetljeću usmjeravaju se na istraživanje utjecaja pozitivnih emocija, osobito jezičnoga zadovoljstva u usvajanju L2 (engl. *Foreign Language Enjoyment*, FLE)¹. Zado-

¹ Konstrukt *Foreign Language Anxiety*, koji u međunarodnoj psiholingvističkoj i glotodidaktičkoj literaturi označava zadovoljstvo prilikom usvajanja drugoga ili stranoga jezika, se u ovome radu prevodi kao „jezično zadovoljstvo“ ili, kraće, „zadovoljstvo.“

voljstvo u kontekstu ovladavanja L2 označava pozitivnu, aktivirajuću emociju koja se javlja kada su izazov, interes i podržavajuća društvena okolina u povoljnoj ravnoteži (Dewaele i MacIntyre, 2014, 2016; Dewaele, 2021; Botes i sur., 2021). U literaturi se ističe da je zadovoljstvo više od pukoga užitka (engl. *pleasure*) jer uključuje rizik, napredak i, posljedično, osjećaj postignuća (Boudreau i sur., 2018). Budući da uključuje rizik i određenu dozu neizvjesnosti, jezično zadovoljstvo smatra se na neki način povezanim i sa strahom od jezika (Dewaele i MacIntyre, 2016; Boudreau i sur., 2018). Premda je kao konstrukt i dalje nedovoljno istražen, jezično zadovoljstvo povezano je s većim postignućem (Dewaele i MacIntyre, 2014, 2016), ali i s otpornošću, odnosno može ublažiti negativne učinke straha od jezika ili, primjerice, dosade u učenju jezika (Dewaele i sur., 2025). Danas se, međutim, strah od jezika i jezično zadovoljstvo promatraju kao dva kontrastna, ali međusobno povezana emocionalna iskustva koja snažno oblikuju proces usvajanja drugoga jezika (Dewaele i MacIntyre, 2014; Aubrey, 2022; Muftah i Alhazmi, 2024; Yu, 2025).

Nadalje, nakon dinamičkoga „zaokreta”, potaknutoga razvojem i primjenom teorije složenih dinamičkih sustava (engl. *Complex Dynamic Systems Theory*, CDST) koja stavlja naglasak na varijabilnost i temporalnost u proučavanju jezičnih fenomena (Larsen-Freeman i Cameron, 2008; De Bot i sur., 2007; De Bot i Larsen-Freeman, 2011), emocije se sve više shvaćaju i istražuju kao promjenjiva i situacijski uvjetovana stanja koja variraju iz zadatka u zadatak, pa čak i trenutka u trenutak, a sve manje kao stabilne pojedinčeve karakteristike, odnosno dispozicije. Stoga, emička perspektiva i procesno usmjerene tehnike samoizvještaja koje prikupljaju „guste“ podatke na vremenskoj mikroskali sve više dobivaju na važnosti nasuprot pristupima temeljenim na uopćenim obrascima emocionalnih iskustava (Gkonou, 2017; Lu, 2022). Za fino zrnate dinamičke podatke posebice se ističe idiodinamička metoda u prikupljanju i analizi afektivnih varijacija u području ovladavanja L2 (MacIntyre i Legatto, 2011; MacIntyre i Ducker, 2022; za pregled vidi Lu, 2022).

Unatoč sve većem broju studija o dinamici straha od jezika i jezičnoga zadovoljstva, s naglaskom na različite jezične i izvanjezične kontekste (Elahi Shirvan i Talebzadeh, 2017; Aubrey, 2022; Bielak, 2022; Muftah i Alhazmi, 2024), hrvatski govornici stranoga jezika ostali su neistraženi. Također, idiodinamička metoda dosad nije primijenjena u hrvatskome kontekstu. Ova studija slučaja hrvatskih odraslih govornica engleskoga kao stranoga jezika nastoji premostiti taj jaz ispitivanjem odnosa dispozicijskih i dinamičkih aspekata straha od jezika i jezičnoga zadovoljstva te istraživanjem razloga njihova javljanja na vremenskoj mikrorazini. Pritom, metodološki se nadovezuje na ranije idiodinamičke radove, ali fokus stavlja na odrasle

govornike hrvatskoga koji uče engleski kao strani jezik (ESJ). Specifičnije, ciljevi ovoga rada su trostruki: (1) opisati kako se strah od jezika i jezično zadovoljstvo pojavljuju, supostoje i mijenjaju u stvarnome vremenu tijekom usmenih zadataka na stranome jeziku; (2) istražiti u kojoj su mjeri dispozicijske mjere tih emocija (mjerene skraćenim ljestvicama S-FLES i S-FLCAS) preslikane na njihove dinamične, *in situ* samoprocjene; (3) kvalitativnim intervjuima razjasniti razloge nastanka, oscilacija te povremenoga razilaženja ili podudaranja ovih emocija, kako bi se, objedinjavanjem svih izvora podataka, zahvatile kontekstualne i subjektivne dimenzije koje same kvantitativne mjere ne mogu obuhvatiti.

Općenito govoreći, ovim se radom želi pridonijeti boljem razumijevanju afektivnih procesa u usvajanju stranoga jezika te postaviti temelje za daljnja istraživanja primjenom idiodinamičke metode u hrvatskom kontekstu.

2. TEORIJSKI OKVIR

U ovome se poglavlju sažimaju ključni nalazi „afektivnoga“ (2.1.) i „dinamičkoga“ zaokreta (2.2.). Posebna se pozornost pridaje strahu od (stranoga) jezika i jezičnom zadovoljstvu kao dvama fokusima ovoga rada (2.1.) te idiodinamici kao metodi za prikupljanje „gustih,“ multimodalnih podataka na vremenskoj mikroskali (2.2.).

2.1. Afektivni zaokret te odnos između straha od (stranoga) jezika i jezičnoga zadovoljstva

U posljednja dva desetljeća, autori sve više zagovaraju istraživanje uloge emocija u usvajanju drugoga jezika (Gabryś-Barker i Bielska, 2013) označavajući tu promjenu paradigme kao „afektivni zaokret“ (Pavlenko, 2013). Umjesto da se promatraju kao stabilni afektivni faktori i psihometrijski mjerljivi prediktori uspjeha, emocije se sve više shvaćaju kao dinamična, situacijski oblikovana iskustva (MacIntyre i Legatto, 2011), osjetljiva na kulturološke kontekste i razlike (Pavlenko, 2013). Usporedno s afektivnim zaokretom, razvija se i područje pozitivne psihologije u usvajanju drugoga jezika (Dewaele i MacIntyre, 2014; Dewaele, 2021). Pozitivna psihologija javlja se prvenstveno kao protuteža dugogodišnjem naglasku na negativne i inhibitorne aspekte emocija, a fokus se sve intenzivnije preusmjerava na pozitivne emocije poput zadovoljstva, samoefikasnosti ili ponosa te njihovu ulogu u usvajanju L2 (MacIntyre i sur., 2016; Gabryś-Barker i Bielska, 2013). Pozitivne emocije, autori ističu, proširuju opseg pažnje, potiču istraživanje i igru te time otvaraju prilike za nova iskustva i učinkovitije

učenje (Dewaele i MacIntyre, 2014). Kao važna tema u toj promjeni paradigme našao se odnos jezičnoga zadovoljstva i straha od jezika te njihov učinak na aspekte usvajanja L2. Ti konstrukti nisu odabrani slučajno. Naime, strah od (stranoga) jezika prepoznat je i desetljećima proučavan kao važna prepreka postignuću i usvajanju L2 (Horwitz i sur., 1986; MacIntyre i Gardner, 1994a, 1994b; Horwitz, 2010; Gkonou i sur., 2017; Teimouri i sur., 2019; Botes i sur., 2020; vidi Piniel, 2024, za najnoviji pregled istraživanja). Nasuprot strahu, zadovoljstvo se, iako predstavlja bitno noviji istraživački fokus, pokazalo bitnim motivacijskim čimbenikom (MacIntyre i Dewaele, 2014, 2016; Dewaele, 2021; Bielak, 2022; Dewaele i sur., 2025), a najrecentnija metaanaliza pokazuje da je jezično zadovoljstvo konzistentno povezano s boljim ishodima učenja te snažnijom spremnošću za komunikacijom (Botes i sur., 2022). O strahu od (stranoga) jezika postoji opsežna literatura, a njezina povezanost s uspjehom u usvajanju L2 sustavno je proučavana desetljećima (Gkonou i sur., 2017; Botes i sur., 2020; Piniel, 2024). Nakon tzv. „konfuznoga razdoblja“, bitan iskorak predstavlja uvođenje ljestvice straha od stranoga jezika u učioničkoj situaciji (engl. *Foreign Language Classroom Anxiety Scale*, FLCAS) autora Horwitz i suradnika (1986), čija primjena otvara put tzv. „specijaliziranom razdoblju“ (MacIntyre, 2017, str. 14). U tome prekretnom radu autori definiraju strah od stranoga jezika kao situacijski specifičan konstrukt, odnosno emociju koja se sustavno javlja pri kontekstu učenja i uporabe jezika kojim pojedinac ne vlada dovoljno dobro ili suvereno. Pritom sugeriraju da strah od stranoga jezika proizlazi iz jaza između „istinskoga ja“ i „ograničenoga ja“ koje je govornik u stanju prenijeti na stranome jeziku (Horwitz i sur., 1986, str. 128). Zajedno s ustanovljenjem toga konstrukta kao zasebnoga objekta istraživanja otvorila se i rasprava o njegovoj naravi. Jedan utjecajan prigovor iznose autori Sparks i Ganschow (2007), koji tvrde da strah od stranoga jezika ponajprije odražava temeljne jezične sposobnosti i deficite kako ne primarnome tako i na stranome jeziku. Drugim riječima, oni shvaćaju strah od stranoga jezika prvenstveno kao posljedicu objektivnih, jezičnih teškoća i manjka kompetencija, a ne kao njihov uzrok (Sparks i Ganschow, 2007). Dok se metaanalitički radovi koji ukazuju na konzistentnu negativnu korelaciju između straha od stranoga jezika i uspjeha (npr. Teimouri i sur., 2019; Botes i sur., 2020) mogu tumačiti u korist i jedne i druge varijable kao uzroka (vidi diskusiju o korelacijskim studijama u MacIntyre, 2017, str. 21–22), eksperimentalni dokazi ipak pokazuju da je strah od stranoga jezika relevantna samostalna varijabla. Primjerice, eksperiment MacIntyrea i Gardnera (1994b) pokazuje da (inducirani) kontekstualni strah od stranoga jezika ometa kognitivnu

obradu i učenje. Kako pokazuje Tóth (2017), strah od stranoga jezika može se javiti i kod naprednih govornika L2 zbog vanjskih čimbenika poput statusa sugovornika, i to kada vlastitu izvedbu uspoređuju s izvornim govornikom. Također, autori Elahi Shirvan i Talebzadeh (2017) pokazuju da razina straha od stranoga jezika znatno varira s obzirom na status i bliskost sugovornika te na vrstu i ton povratnih informacija koje on daje. Ukratko, ovi i slični radovi ukazuju na to da, unatoč kritikama, strah od stranoga jezika nije isključivo posljedica objektivnih nedostataka u jezičnim vještinama, kako onima na L1 tako i onima na L2, već je induciran paletom mogućih uzroka usko vezanih uz korištenje jezika te kao takav ima samostalan i važan doprinos u objašnjenju uspješnosti usvajanja i izvedbe na L2. Nasuprot strahu, zadovoljstvom (engl. *enjoyment*) se označava pozitivno afektivno stanje koje nastaje kada pojedinac ne samo da zadovolji potrebe ili postigne cilj, nego ih i nadmaši, ovlada kakav izazov te pritom doživi napredak (MacIntyre i Dewaele, 2014). Za razliku od pukoga užitka (engl. *pleasure*), koji se može shvatiti više kao „pasivna“ emocija, zadovoljstvo uključuje dozu aktivnosti, usredotočene pažnje, (optimalnoga) intelektualnoga izazova; često podrazumijeva određen rizik i napor, a koji posljedično dovode do „širenja“ ili „bogaćenja“ vještina (Boudreau i sur., 2018). U kontekstu usvajanja L2, to znači da se zadovoljstvo često javlja pri svladavanju niza komunikacijskih problema i pomicanju vlastitih granica, te se može supojavljivati sa strahom od jezika jer upravo element izazova i rizika, koji potiče zadovoljstvo, može istodobno aktivirati i strah (Dewaele i Dewaele, 2020; Boudreau i sur., 2018).

Slijedom rečenoga, istraživanje suodnosa straha od jezika i jezičnoga zadovoljstva bilo je predmetom intenzivnijega istraživačkog interesa u posljednjem desetljeću (za pregled vidi Yu, 2025). Autori Dewaele i MacIntyre (2014) prvi su ispitali vezu između jezičnoga zadovoljstva i straha od stranoga jezika. Strah od stranoga jezika mjereno je skraćenom ljestvicom koju su činile čestice izdvojene iz FLCAS-a (Horwitz i sur., 1986), a jezično zadovoljstvo novorazvijenom ljestvicom od 21 čestice. Izmjeren je slab negativan odnos između zadovoljstva i straha ($r = -0,36$), što ukazuje na to da je njihova povezanost skromna jer dijele samo oko 13 % zajedničke varijance (Dewaele i MacIntyre, 2014). Također, niska razina straha nije jamčila visoko zadovoljstvo, ni obratno. Uspješniji su polaznici, naime, pokazivali više zadovoljstva, ali su i dalje samouzvijestili osjećaje straha. Najzad, autori zaključuju da su te dvije emocije neovisne, a ne polovi iste afektivne dimenzije te sugeriraju da se povremeno mogu „udružiti“: zadovoljstvo potiče razigrano istraživanje, a strah usmjerava fokus na specifično djelovanje (Dewaele i MacIntyre, 2014). Metodološki, međutim, riječ je o dekontek-

stualiziranoj anketi na grupnoj razini. U okviru teorije složenih dinamičkih sustava (CDST), autori Boudreau i suradnici (2018) prvi su primijenili idiodinamički pristup za praćenje i analizu zadovoljstva i straha u kontekstu govorenja na stranome jeziku u stvarnome vremenu. Na malome uzorku ($N = 10$), autori nalaze da se, uz prevladavajući negativni trend na grupnoj razini, na individualnoj razini pojavljuje čitav spektar odnosa: od negativnih do pozitivnih te, najzad, odnosa gdje nema jasne korelacije među tim dvjema emocijama. Autori zaključuju da su strah i zadovoljstvo zasebne emocije koje ne slijede jedan jednostavan obrazac isključivosti i djeluju donekle neovisno (Boudreau i sur., 2018). Na grupnoj razini Dewaele i Dewaele (2020) pokazuju da je jezično zadovoljstvo osjetljivije na promjenu nastavnika kao „eksternoga“ čimbenika, dok je strah stabilniji bez obzira na nastavnika, sugerirajući da je potonji jače vezan uz unutarnje značajke učenika (npr. emocionalna stabilnost, socijalna inicijativa). U idiodinamičkoj studiji, Aubrey (2022) pokazuje da je nedostatak tečnosti jače vezan uz strah od stranoga jezika negoli što je jezično zadovoljstvo vezano uz tečnost. Zadovoljstvo se često očituje kao osjećaj postignuća pri uspješnoj upotrebi jezika. Negativna korelacija zadovoljstva i straha javlja se kod tek jednoga sudionika, što osnažuje tezu o relativnoj neovisnosti tih emocija, ali i o utjecaju obilježja zadatka, teme i povratne informacije sugovornika. Bielak (2022) pokazuje da se odnos zadovoljstva i straha mijenja po fazama zadatka i uglavnom je slab do umjereno negativan. Strah od stranoga jezika češće je negativno povezan s tečnošću; zadovoljstvo rjeđe, ali obično pozitivno, što je usporedivo s nalazima u Aubrey (2022). Pritom, strah raste prelaskom iz grupnoga rada u monolog, što potvrđuje društveno-kontekstualnu osjetljivost te emocije. Regresijska analiza pokazuje da je kompetencija naj snažniji prediktor tečnosti, zatim strah, pa zadovoljstvo (Bielak, 2022). Metaanaliza autora Botes i suradnika (2022) na grupnoj razini potvrđuje umjereno negativnu vezu jezičnoga zadovoljstva i straha od jezika te umjereno pozitivne veze između zadovoljstva i spremnosti za komunikaciju, postignuća i samoprocijenjene kompetencije. Muftah i Alhazmi (2024) idiodinamičkom metodom analiziraju odnos jezičnoga zadovoljstva i straha od stranoga jezika u monolozima četiriju studentica. Na cjelokupnoj razini idiodinamičkih mjerenja, snažna i značajna negativna korelacija javlja se samo kod jedne ispitanice, dok ostale pokazuju slabe do umjerene i neznačajne odnose. Triangulacijom podataka, autori navode četiri utjecajna čimbenika u fluktuaciji emocija: izvedba zadatka (priprema, vrijeme), struktura zadatka (tema, format), kognitivno-jezični izazovi (konceptualizacija, formulacija, artikulacija) i samoprocjena izvedbe. Najnoviji pregled literature (Yu, 2025), ističe kontekstualnu i kul-

turološku uvjetovanost tih dvaju emocija te važnost raznovrsnosti metoda koje bi nadopunile i obogatile tradicionalne anketne tehnike (npr. opažanja, snimak, metoda razmišljanja naglas, vođenje dnevnika).

Zaključno, navedeni korpus istraživanja upućuje na tri konsenzusa u literaturi. Prvo, strah od jezika i jezično zadovoljstvo često su negativno povezani na grupnoj razini, ali u pojedinačnim, vremenski osjetljivim analizama pokazuju heterogene i promjenjive obrasce. Nadalje, jezično zadovoljstvo pokazuje snažniju kontekstualnu osjetljivost (npr. uloga nastavnika, nacrt i ishod zadatka), dok se kod straha od jezika uočava ponešto stabilniji obrazac premda ni ta emocija nije „imuna“ na kontekstualne čimbenike. Najzad, dok pozitivne emocije, osobito zadovoljstvo, mogu „podići“ motivaciju i angažman, a strah ga „narušiti“, izgleda da jezična kompetencija ipak ostaje snažan prediktor uspjeha (mjerjenoga, primjerice, tečnošću ili akademskim postignućem).

2.2. Dinamički zaokret i idiodinamička metoda

Spomenuti „afektivni“ (Pavlenko, 2013) i „dinamički“ zaokret (Larsen-Freeman i Cameron, 2008; De Bot i sur., 2007) u području usvajanja drugoga jezika usmjerili su pozornost s generalizacija na razini skupina prema detaljnoj afektivnoj varijabilnosti. Fluktuacije individualnih razlika tijekom vremena predstavljaju „glavni izazov“ u promatranju procesa (Lowie i Verspoor, 2018, str. 4), jer prividna dugoročna stabilnost može prikrivati složene kratkoročne obrasce varijabilnosti. U okviru teorije složenih dinamičkih sustava varijabilnost se ne shvaća kao „šum“ ili pogreška, nego kao prirodan proces koji može pružiti vrijedne informacije o mehanizmima usvajanja jezika (De Bot i sur., 2007, str. 7). U skladu s pozivima na „bogate“, ekološki utemeljene dokaze koji naglašavaju holističke i individualizirane poglede na učenje ili upotrebu L2 (npr., Dörnyei i Ryan, 2015; Gabryś-Barker i Bielska, 2013; MacIntyre i Legatto, 2011; Gkonou i sur., 2017), javila se potreba za metodama koje prikupljaju „guste“ podatke u stvarnome vremenu i kontekstu. Vođena takvim postavkama, idiodinamička metoda cilja premostiti taj jaz bilježeći afektivne (i druge) varijable na vremenskoj mikroskali. Dizajniran s teorijom dinamičkih sustava na umu, ovaj pristup omogućuje multimodalnu, dinamičnu, „finozrnatu“ *in situ* analizu (MacIntyre i Gregersen, 2022; MacIntyre i Ducker, 2022), a u međunarodnoj literaturi već je opsežno korišten za istraživanje afektivnih varijabilnosti (npr., Gregersen i sur., 2014; Elahi Shirvan i Talebzadeh, 2017; Saghafi i Elahi Shirvan, 2020; He i sur., 2021; Aubrey, 2022; MacIntyre i Gregersen, 2022; za pregled vidi Lu, 2022).

Osnovni su koraci metode kako slijedi:

1. Komunikacijski zadatak prikladan istraživačkom pitanju snima se za naknadnu neposrednu reprodukciju.
2. Ispitanik tijekom reprodukcije videozapisa pruža sekundne numeričke (samo)procjene pomoću softvera *Anion Variable Tester*.
3. Generira se graf zabilježenih (samo)procjena, a u intervjuu metodom stimuliranoga dosjećanja (engl. *stimulated recall*) zajednički se propituju razlozi procjena.
4. Intervju se transkribira radi triangulacije numeričkih vrijednosti, obrazloženja ispitanika i opažanja analitičara (prema MacIntyre i Gregersen, 2022, str. 68; MacIntyre i Ducker, 2022, str. 1)

Ključne prednosti primjene idiodinamike u analizi L2 komunikacije uključuju mogućnost prikupljanja „gustih“, „finozrnatih“ i multimodalnih podataka koji omogućuju nijansirane i kontekstualizirane analize (MacIntyre i Gregersen, 2022). Nadalje, malim vremenskim poćekom između komunikacijske epizode i dviju razina introspekcije, odnosno vremenskom neposrednošću, idiodinamika osnažuje preciznost introspekcije (MacIntyre i Gregersen, 2022; MacIntyre i Ducker, 2022). Dodatno, videozapis, za razliku od pukoga dekontekstualiziranog prisjećanja anketnoga tipa, djeluje kao snažan vizualan poticaj za detaljnu introspekciju i raspravu (Gass i Mackey, 2017, str. 45–46). Istodobno, ova metoda ima svoja ograničenja. Vremenski je i resursno zahtjevna (snimanje, samoprocjena, intervju, transkripcija) pa se često radi s malim uzorcima, što sužava opću primjenjivost nalaza (MacIntyre i Ducker, 2022; MacIntyre i Gregersen, 2022; Lu, 2022). Nadalje, pristranosti introspekcije i samoprocjene (Gass i Mackey, 2017, str. 130) nisu u potpunosti uklonjene unatoč vremenskoj neposrednosti. Najzad, sama prisutnost kamere, kao dokazanoga induktora tjeskobnosti (MacIntyre i Gardner, 1994b, Gregersen i sur., 2014, za idiodinamiku), može odvratiti anksioznije ili introvertiranije sudionike, uvodeći tako *a priori* selekciju koja favorizira ekstravertiranije ispitanike.

3. METODOLOGIJA

3.1. Istraživačka pitanja i ciljevi

U ovome radu primarno se istražuje dinamički odnos straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva kao brzo promjenjivih afektivnih stanja u stvarnom vremenu te se istražuju razlozi njihova javljanja, dosezanja vrhunaca te opadanja u govornoj situaciji formata pitanje-odgovor. Specifičnije, ciljevi se mogu opisati putem triju istraživačkih pitanja.

Prvo istraživačko pitanje (IP1) usmjereno je na uopćeni korelacijski odnos straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva tijekom komunikacijskoga događaja koji se sastoji od šest usmenih pitanja na engleskome kao stranome jeziku. Taj se suodnos ispituje na temelju dinamičkih vrijednosti straha i zadovoljstva tijekom čitavoga događaja (Aubrey, 2022; Boudreau i sur., 2018).

Drugo istraživačko pitanje (IP2) ispituje taj suodnos segmentirano, praćeći promjene unutar pojedinih tematskih odsječaka (odgovora na pitanja), s ciljem detaljnijega uvida u razlike između uopćenih i kontekstualno segmentiranih dinamičkih vrijednosti (MacIntyre i Ducker, 2022; MacIntyre i Gregersen, 2022).

Treće istraživačko pitanje (IP3) kvalitativnim metodama istražuje razloge kojima sudionice pripisuju javljanje, oscilacije, vrhunce i padove straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva u govornoj situaciji. Najzad, kvalitativno se sagledava odnos rezultata dispozicijskih i mikrodinamičkih mjerenja.

3.2. Materijali, instrumenti i metode prikupljanja podataka

U ovome potpoglavlju sažeto su opisani materijali, instrumenti i postupci prikupljanja podataka.

3.2.1. Prikupljanje podataka i etika

Podatci su prikupljeni 2025. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu uz prethodno odobrenje Etičkoga povjerenstva. Postupci istraživanja bili su usklađeni s Helsinškom deklaracijom (*World Medical Association*, 2013). Svi sudionici su prije sudjelovanja dobili pisane informacije o postupcima istraživanja i svojim pravima te su potpisali informirani pristanak.

3.2.2. Sudionici

U ovoj studiji slučaja, sudionici su prigodnim volonterskim uzorkovanjem snježne grude regrutirani među studentima Učiteljskoga studija i studija Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja Filozofskoga fakulteta u Splitu. Inicijalni kontakt je uspostavljen s jednom studenticom Učiteljskoga studija, nakon čega je regrutacija nastavljena preporukama. Kriterij uključivanja bio je taj da budu uključeni samo studenti(ce) s aktivnom učioničkom uporabom engleskoga jezika radi primjenjivosti i ekološke valjanosti dispozicijskih ljestvica. Dodatni kriterij selekcije bila je pretpostavljena razina znanja engleskoga jezika približno jednaka ili nešto viša od B1 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (ZEROJ) (Vijeće Euro-

pe, 2005). Regrutacija ispitanika takve razine među upravo tim studijskim grupama procijenjena prikladnom je s obzirom na to da je za upis navedenih programa potrebna položena osnovna („B”) razina Engleskoga jezika na državnoj maturi². Demografski podatci sudionika prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1 Demografske značajke sudionica (N = 10)³**Table 1**

Demographic characteristics of the participants (N = 10)

Dob	M = 20,5; SD = 1,27; Min = 19; Max = 21	
Spol	Ženski (100 %)	
Materinski jezik/Jezik u svakodnevnoj komunikaciji i obitelji (L1)	Hrvatski (100 %)	
Studijski program	Učiteljski studij (N = 5) Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (N = 5)	
Obvezni kolegiji na engleskome jeziku u semestru ispunjavanja upitnika za sve sudionice, prikazano prema godini i studijskom programu	1. g. Prijediplomskoga studija Rani i predškolski odgoj (N = 4)	Engleski jezik u struci 1
	1. g. Integriranog Učiteljskoga studija (N = 1)	Engleski jezik 1
	4. g. Integriranoga Učiteljskoga studija (N = 4)	Interkulturalizam u ranom učenju engleskoga kao stranoga jezika, Jezične vježbe 3
Prosjek školskih sati (45') pohađanja kolegija na engleskome jeziku u tekućem semestru	Učiteljski studij (N = 5)	3,4
	Rani i predškolski odgoj (N = 5)	3

Ukupno je sudjelovalo deset studentica, po pet s obaju studijskih programa, prosječne dobi 20,5 godina. Sve su navele hrvatski kao primarni (materinski, L1) te svakodnevno sredstvo komunikacije kako unutar tako i izvan obitelji, što potvrđuje njihov status izvornih govornica hrvatskoga jezika. Prosjek početka učenja engleskoga bio je 6,15 godina (Mdn = 6,5), a prosječno tra-

² Elaborati obaju navedenih studijskih programa navode kao uvjet položenu „B” razinu predmeta Engleski jezik na državnoj maturi. Nadalje, u Ispitnome katalogu za državnu maturu iz Engleskoga jezika (2025./2026.), Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NCVVO) navodi da je, na temelju rezultata dosad provedenih ispita državne mature i kurikulnih ishoda, procijenjeno kako osnovna (ranije „B”) razina ispita odgovara „razini A2+ dopunjenoga ZERO)-a” (2001) (Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, 2025, str. 6).

Važno je naglasiti da kriterij razine nije bio jako specifičan ni isključiv, niti je bilo potrebno utvrditi točnu razinu znanja sudionica, već je aproksimativna klasifikacija trebala osigurati da, s obzirom na govorni poticaj, ispitanici ipak osjećaju određenu razinu izazova kako bi se inducirao strah od stranoga jezika, ali i omogućio doživljaj zadovoljstva pri prevladavanju izazova.

³ Sve statističke analize u ovome radu provedene su uporabom programa *Jamovi* (verzija 2.3.28.0; *The Jamovi Project*, 2023).

janje učenja 14,7 godina ($SD = 2,21$), što upućuje na relativno ujednačene jezične biografije. To nije neočekivano s obzirom na obvezatnost učenja engleskoga kao stranoga jezika u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. S obzirom na početak (prosjeak 6,15 g. koji se poklapa s polaskom u prvi razred osnovne škole) i dugogodišnje učenje engleskoga, sudionice se mogu smatrati sekvencijalnim dvojezičarkama, pri čemu im je engleski strani jezik. Većina nije boravila u zemljama engleskoga govornog područja, što dodatno potvrđuje homogenost uzorka. Sve sudionice su u trenutku sudjelovanja u istraživanju aktivno usvajale engleski jezik u učioničkom kontekstu. Također, prosječan broj sati od 3 i 3,4 školska sata tjedno za obje grupe studija je usporediv, odnosno njihova učionička izloženost i korištenje engleskoga u semestru u kojemu su ispunjavale upitnik nije znatno odudarala.

3.2.3. Instrumentarij: idiodinamički softver, dispozicijske ljestvice i govorni poticaj na engleskome jeziku

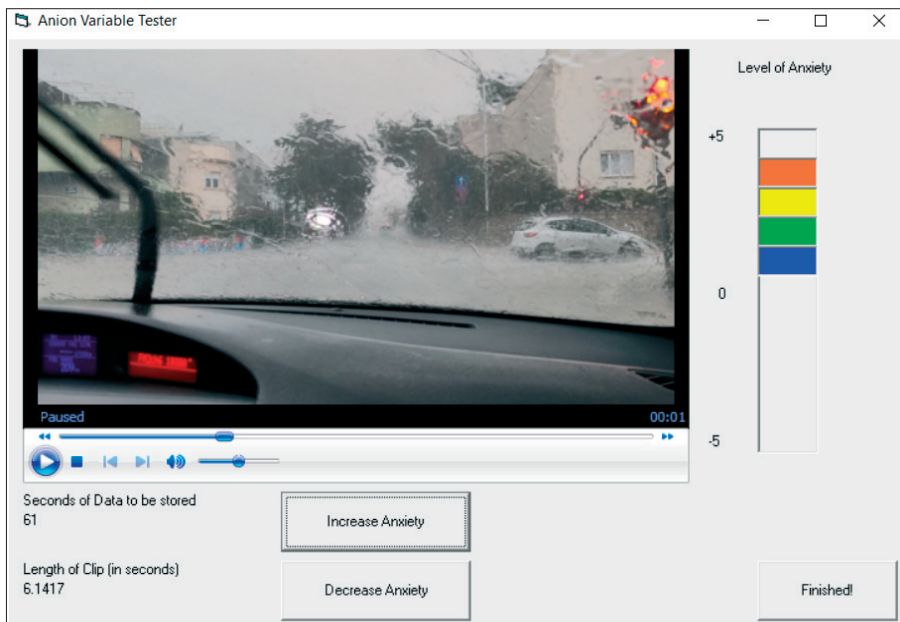
Dinamički su podatci prikupljeni pomoću *Anion Variable Testera (V2)*, idiodinamičkoga softvera za sekundne samoprocjene (afektivnih) varijabli.

Slika 1

Sučelje računalnoga programa *Anion Variable Tester (V2)*

Figure 1

Interface of the Anion Variable Tester (V2) computer program

Sučelje prikazuje prozor s videom (lijevo), tipke *Increase/Decrease* (dolje) i skalu od -5 do $+5$ (desno). Pritiskom na tipku *Increase* se povisuje, a *Decrease* snižava vrijednost procjene odabrane varijable. Vrijednosti ispod nule označavaju odsutnost varijable („uopće ne osjećam X“). Ako ispitanik privremeno ne ocjenjuje, vrijednost se vraća na 0, što se tumači kao neutralna točka („niti osjećam, niti ne osjećam X“). Računalni program bilježi podatke u svakoj sekundi, a ako ispitanik unese više procjena u jednoj sekundi, program bilježi posljednju vrijednost. Time se samoprocjene automatski sinkroniziraju s vremenskim tijekom videa, što olakšava izračun korelacija ako postoji više ocjenjivačkih sesija. Prilikom samoizvještaja skala procjene na sučelju vizualno se „pomiče“ gore-dolje te bojama simbolički označava intenzitet samoizvještene procjene. Nakon završetka ocjenjivačke sesije, pritiskom na tipku *Finish* automatski se generira graf vrijednosti. Na Slici 1 prikazana je snimka zaslona testnoga videa (istraživačev privatni video) pomoću kojega su ispitanice uvježbavale rad u programu (korak 2 u 3.2.4.).

U idiodinamičkoj procjeni praćene su varijable u *Testeru* imenovane terminima „anksioznost“ i „zadovoljstvo.“ Definicije varijabli pružene ispitanicama prije samoprocjene u *Testeru* bile su sljedeće: „*Anksioznost ili tjeskoba je neugodan osjećaj koji može obuhvaćati osjećaje straha, napetosti, nesigurnosti, bojazni ili nervoze; navedeni se osjećaji mogu izmjenjivati i javljati u različitom intenzitetu*“; (b) „*Zadovoljstvo je ugodan osjećaj koji može obuhvaćati osjećaje užitka, radosti ili postignuća; navedeni se osjećaji mogu izmjenjivati i javljati u različitom intenzitetu*.“ Radi terminološke usklađenosti s uvriježenim hrvatskim glotodidaktičkim nazivljem, u teorijskom okviru, analizi i raspravi konstrukt *Foreign Language Anxiety* (u samoprocjeni sudionicama predstavljen kao „anksioznost“) naziva se „strah od (stranoga) jezika“, odnosno skraćeno „strah.“ Važno je naglasiti da ovakva terminološka upotreba ne predstavlja nekoherentnost jer definicija pružena sudionicama sadržajno odgovara glotodidaktičkom konstrukt straha od stranoga jezika kako ga definira autorica Mihaljević Djigunović (2002, str. 12). Stoga se u radu zadržava terminološki uvriježen hrvatski naziv za taj konstrukt.

Za ispitivanje stabilnijih i trajnijih dispozicija prema strahu te zadovoljstvu u učioničkom kontekstu usvajanja stranoga jezika, korištene su dvije mjere:

1. Skraćena ljestvica straha od stranoga jezika u učioničkom kontekstu (engl. *Short Foreign Language Classroom Anxiety Scale*, S-FLCAS) (Botes i sur., 2022), koja je izvedena iz dulje ljestvice FLCAS (Horwitz i sur., 1986) i sastoji se od 8 čestica Likertova tipa. Hrvatski prijevod se

temeljio na prijevodima Mihaljević Djigunović (2002), uz prilagodbu legende radi očuvanja izvorne neutralne sredine.

2. Skraćena ljestvica jezičnoga zadovoljstva u učioničkom kontekstu (engl. *Short-Form Foreign Language Enjoyment Scale, S-FLES*) (Botes i sur., 2021), koja se sastoji od 9 čestica Likertova tipa, a temelji se na kratkoj verziji dulje skale FLES korištenoj u Dewaele i MacIntyre (2014).⁴

Radi osiguranja da ispitanice ljestvicama procjenjuju trenutačno iskustvo učenja engleskoga jezika, prilikom uobičajene upute za ispunjavanje obiju skala priložena je i napomena u kojoj se preciziralo da trebaju ocjenjivati kolegij engleskoga jezika koji trenutačno pohađaju, a koji bi bio najreprezentativniji za razvoj četiriju vještina na engleskome jeziku (čitanje, pisanje, slušanje, govorenje). Rezultati na ljestvicama S-FLCAS (Botes i sur., 2022) i S-FLES (Botes i sur., 2021) razvrstani su u visoke, prosječne i niske prema z-vrijednostima: $\geq +0,67$ SD visoko, $\leq -0,67$ SD nisko, a između prosječno. Prag od $\pm 0,67$ SD odabran je radi uravnoteženja podskupina te slijedi kategorizaciju autora Sparks i Ganschow (2007, str. 268) u njihovome radu s originalnom FLCAS ljestvicom (Horwitz i sur., 1986) (vidi Prilog 1).

Za mjerenje samoprocijenjene razine znanja engleskoga jezika korištene su četiri čestice, od kojih se svaka odnosi na samoprocjenu jedne od četiriju vještina (čitanje, pisanje, slušanje i govorenje). Svaka se vještina procjenjivala na skali od A1 do C2, uz opisnike pojedinih razina. Primjerice, za vještinu govorenja na B1 i B2 razini je ponuđeno: *B1: Mogu se snalaziti u većini situacija tijekom putovanja i razgovarati o poznatim temama, kao što su obitelj, hobiji, posao i putovanja; B2: Mogu razgovarati tečno i spontano s izvornim govornicima te detaljno obrazložiti svoje stavove.* U analizi je svakoj razini pridružena brojana vrijednost od 1 do 6, a ukupni rezultat dobiven je zbrojem procjena četiriju vještina (raspon 4–24). Pragovi za kategorizaciju u ovome radu postavljeni su konzervativno kako bi se izbjeglo precjenjivanje kompetencija. Primjerice, C-razine dodjeljivane su tek pri vrlo visokim ukupnim rezultatima (npr. C1 od 21 boda, C2 samo pri maksimalnom rezultatu). U skladu s time, zbroj bodova kategoriziran je prema sljedećim pragovima: 4 – 7 = A1; 8 – 11 = A2; 12 – 15 = B1; 16 – 20 = B2; 21 – 23 = C1; 24 = C2 (Prilog 1). Ova se mjera koristi kao orijentacijska samoprocjena subjektivnoga doživljaja jezične kompetencije, a ne kao stan-

⁴ Glede prijevoda, autor je izradio prijevode ljestvice S-FLES, a isti je provjerio kvalificirani sekvencijalno dvojezični istraživač. Potpuna validacija (povratni prijevod, pilotiranje, faktorska analiza) bila bi poželjna, ali prelazi opseg ovoga rada.

dardizirana, objektivna procjena razine znanja.⁵ Dodatno, kao objektivnija mjera znanja jezika, prikupljeni su podatci o razini kojoj su ispitanice pristupile te ocjeni koju su postigle na ispitu državne mature iz Engleskoga jezika (Prilog 1).

Zadatci za usmenu komunikaciju na stranome jeziku dizajnirani su u skladu s ranijim istraživačkim nacrtima nalik usmenim ispitivanjima (npr. MacIntyre i Legatto, 2011; Saghafi i Elahi Shirvan, 2020). Odabrano je šest pitanja na temelju *online* dostupnih materijala koji navedena pitanja predlažu kao tipična za test govornih vještina na B2 razini.⁶ Pitanja su odabrana prema istraživačevoj subjektivno procijenjenoj relevantnosti za iskustva i interese prosječnoga studenta ili mlade osobe. Pritom su izbjegnute teme koje bi zahtijevale kakvo specijalističko znanje kako se ne bi dodatno povećavala razina stresa u već zahtjevnoj situaciji spontanoga govora na stranome jeziku.⁷

1. *What do you think would be the most difficult job to do? (Why?)*
2. *Tell us about a film you've seen recently. (Did you like it? Why?/Why not?)*
3. *What's the most interesting place you've ever visited? (Tell us about it.)*
4. *Do you like shopping? (What sort of things do you buy?)*
5. *Which area of your country would you like to get to know better? (Why?)*
6. *Is there anything you would like to change about your neighborhood?*

3.2.4. Protokol prikupljanja podataka

Sveukupno je provedeno deset individualnih sesija. Nakon potpisa informiranoga pristanka, obavljani su sljedeći koraci:

1. Sudionice su ispunile upitnik na hrvatskome jeziku s demografskim pitanjima, SLA iskustvu te prethodno spomenute ljestvice: S-FLES (Botes i sur., 2021), S-FLCAS (Botes i sur., 2022), kao i četiri čestice samoprocjene jezičnih vještina.
2. Sudionice su uvježbale rad *Anion Testera* na testnom videu. Objašnjena su sidra skale (-5 / 0 / +5) do potpunoga razumijevanja (MacIntyre i Ducker, 2022, str. 3).

⁵ Autorica četiriju navedenih čestica je dr. sc. Francesca Dumančić, dok je sustav bodovanja i pragove odredio autor istraživanja.

⁶ Skimins, A. (2024, February 7). *What's in Speaking Part 1 (Interview)? B2 First (FCE)*. Engxam. <https://engxam.com/handbook/whats-in-fce-speaking-part-1-interview-b2-first/>

⁷ Pitanje 2 prilagođeno je dodatnim potpitanjima u zagradama. Pitanja nisu bila prethodno korištena ni u jednom autoru znanom istraživanju te nisu normirana za ovu studiju po kakvim posebnim kriterijima.

3. Sudionice su odgovorile na šest pitanja na engleskome jeziku. Ispisane upute i pitanja dobile su unaprijed, s nekoliko minuta za pripremu. Usmeni odgovori snimani su kamerom. Istraživač je održavao podržavajući stav (pozitivna verbalna i neverbalna povratna informacija, povremena potpitanja, kako bi umanjio *a priori* svojstva okruženja koja mogu pojačati sudionikovu nervozu (nepoznat sugovornik, kamera, spontani govor), što je usporedivo s postupcima u prethodnim istraživanjima (Saghafi i Elahi Shirvan, 2020; Aubrey, 2022).
4. Odmah po izvršenom zadatku, snimke su učitane u *Anion Variable Tester*. Sudionice su dobile pisane upute za samoprocjene u *Testeru*, kao i već spomenute definicije varijabli. Samoprocjena je provedena u odvojenim sesijama radi veće pouzdanosti i manjega raspršenja pažnje.
5. Zabilježene vrijednosti izvezene su u program *Excel* te prikazane u jedinstvenom grafu s preklapljenim samoprocjenama obiju varijabli.
6. Uz vizualizaciju numeričkih samoprocjena i pregled videozapisa, proveden je polustrukturirani intervju stimuliranoga dosjećanja na hrvatskome jeziku. Sudionice su prethodno dobile tiskane upute i ogleđno pitanje, a intervjui su bilježeni u audiozapisu za naknadnu transkripciju.⁸

4. REZULTATI

4.1. Interindividualna (horizontalna) analiza: dinamička i segmentirana korelacija straha i zadovoljstva na razini komunikacijskoga događaja

Kako bi se ispitala prosječna povezanost između zadovoljstva i straha za svih deset sudionica tijekom cjelokupnoga komunikacijskog događaja, provedena je neparametrijska Spearmanova korelacijska analiza. Rezultati su prikazani u Tablici 2.

---

⁸ Primjer pitanja iz upute za intervju metodom stimuliranoga dosjećanja: „Vidim da je došlo do uspona (pada) zadovoljstva u vremenu X. Pogledajmo zajedno snimku u tom vremenskom segmentu. Možete li mi reći nešto više o razlozima te promjene?”

Tablica 2

Korelacijska analiza samoprocjena straha i zadovoljstva za svih deset sudionica na razini cjelokupnoga događaja

Table 2

Correlation analysis of self-assessed anxiety and enjoyment for all ten participants at the level of the overall event

Sudionica	Koeficijent korelacije Spearmanov ρ (n)	p -vrijednost
1	ρ [199] = -0,487 ***	$2,98 \times 10^{-13}$
2	ρ [192] = -0,259***	$2,89 \times 10^{-4}$
3	ρ [162] = -0,289***	$1,87 \times 10^{-4}$
4	ρ [134] = -0,581***	$1,81 \times 10^{-13}$
5	ρ [208] = 0,207**	$2,75 \times 10^{-3}$
6	ρ [196] = -0,026	0,716
7	ρ [169] = -0,103	0,183
8	ρ [108] = 0,562***	$2,48 \times 10^{-10}$
9	ρ [217] = -0,308***	$3,86 \times 10^{-6}$
10	ρ [157] = -0,471***	$4,85 \times 10^{-10}$

Bilješka. Značajne korelacije označene su sljedećim oznakama: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Broj u uglatim zagradama [n] označava broj sekundnih parova samoprocjena u izračunu korelacije te ujedno predstavlja trajanje intervjua (u sekundama) za svaku sudionicu.

Na razini cjelokupne komunikacijske epizode, rezultati su pokazali većinom negativan korelacijski odnos (6 od 10 ispitanica). Odnosno, za većinu sudionica više razine straha bile povezane s nižim razinama zadovoljstva. Specifičnije, statistički značajne negativne korelacije zabilježene su kod šest od deset sudionica: 1 ($\rho = -0,487$, $p < 0,001$), 2 ($\rho = -0,259$, $p < 0,001$), 3 ($\rho = -0,289$, $p < 0,001$), 4 ($\rho = -0,581$, $p < 0,001$), 9 ($\rho = -0,308$, $p < 0,001$) i 10 ($\rho = -0,471$, $p < 0,001$). Korelacijski su koeficijenti varirali od slabih do umjerenih, a kod sudionice 4 opažena je najsnažnija inverzna povezanost.⁹ Drugim riječima, kod ovih sudionica primijećen je odnos koji se u literaturi naziva „klackalicom“ ili odnosom međusobne isključivosti (Boudreau i sur., 2018, str. 160), a što je i u skladu s nalazima prethodnih istraživanja dobivenima na grupnoj razini (Dewaele i MacIntyre, 2014, 2016; Botes i sur., 2022). Suprotno tomu, statistički značajne pozitivne korelacije izračunate su kod sudionica 5 ($\rho = 0,207$, $p < 0,01$) i 8 ($\rho = 0,562$, $p < 0,001$), što ukazuje na to da su one istodobno doživljavale obje emocije u određenoj mjeri. Rezultati sudionica 6 i 7 pokazuju neznačajne korelacije, što ukazuje

⁹ Snaga korelacije preuzeta je iz Evans (1996, prema Statstutor 2013): 0,00 – 0,19 „vrlo slaba“; 0,20 – 0,39 „slaba“; 0,40 – 0,59 „umjereni“; 0,60 – 0,79 „snažna“; 0,80 – 1,0 „vrlo snažna“.

<https://www.statstutor.ac.uk/resources/uploaded/pearsons.pdf>

na izostanak pouzdane povezanosti između straha i zadovoljstva. Uočeni „mješoviti“ rezultati na temelju idiodinamičkih mjerenja u skladu su s ranijim opažanjima (Boudreau i sur., 2018; Aubrey, 2022; Muftah i Alhazmi, 2024), prema kojima zadovoljstvo i strah u usvajanju stranoga jezika ipak nisu samo suprotne sile koje djeluju po obrascu isključivosti.

Kako bi se izračunale manje agregirane korelacije, govor svake pojedine sudionice segmentiran je na periode pitanja i odgovora. Segmentirane korelacije izračunate su na temelju vrijednosti samoprocjena u periodima odgovora, s ciljem da se naglasak stavi na afektivne odnose u trenucima govorne produkcije. Prikaz dobivenih segmentiranih korelacija nalazi se u Prilogu 2 te služi kao ilustracija heterogenosti afektivnih odnosa unutar pojedinog komunikacijskog događaja. Drugim riječima, segmentirane vrijednosti pokazuju kako, unatoč uočenim tendencijama na razini čitavoga događaja za pojedinu sudionicu (Tablica 2), odnosi straha i zadovoljstva mogu značajno varirati ovisno o kontekstualnim čimbenicima, u ovom slučaju o značenjsko-tematskim cjelinama pojedinih pitanja. Nadalje, u potpoglavlju 4.2., na primjeru četiriju sudionica segmentirane korelacije su vizualno prikazane u kontekstu čitavoga događaja (Slike 2-5), ilustrirajući time heterogenost segmentiranih odnosa straha i zadovoljstva te brzu promjenjivost afektivnih putanja na razini individualnoga doživljaja.

4.2. Intraindividualna (vertikalna) analiza: kvalitativni uvid u afektivne varijacije

Intraindividualna analiza daje detaljniji uvid u razine straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva pojedine sudionice tijekom komunikacijske epizode, a uključuje i njihova objašnjenja afektivnih fluktuacija. U ovome radu intervjui i idiodinamičke samoprocjene razmatraju se zajedno sa S-FLES/S-FLCAS rezultatima i samoprocijenjenom kompetencijom. Potpoglavlja 4.2.1. – 4.2.4. donose četiri ilustrativna slučaja, a 4.2.5. sažima uzroke porasta i padova emocija. U detaljniju kvalitativnu analizu uključene su sudionice S3, S5, S8 i S9 jer svaka od njih ilustrira različit obrazac emocionalne mikrodinamike. S3 prikazuje vrlo brzu i izraženu emocionalnu promjenu unutar samo jednoga značenjskog segmenta, na koju utječe više međusobno povezanih uzroka. S5 ilustrira usmjerenost na rast i otpornost pri činjenju pogrešaka. S8 je jedinstven slučaj u uzorku u kojem su strah i zadovoljstvo istodobno kontinuirano prisutni, uz gotovo snažnu pozitivnu korelaciju. Napokon, S9 ilustrira gotovo potpunu odsutnost straha tijekom čitavoga događaja i srednje do visoke razine zadovoljstva, što se tumači kao

posljedica kombinacije više jezične kompetencije i većega samopouzdanja. Zajedno, ova četiri prikaza jasno pokazuju ne samo heterogenost individualnih obrazaca u uzorku nego i varijabilnost na razini segmenata.

4.2.1. Prikaz četiriju sudionica: Sudionica 3

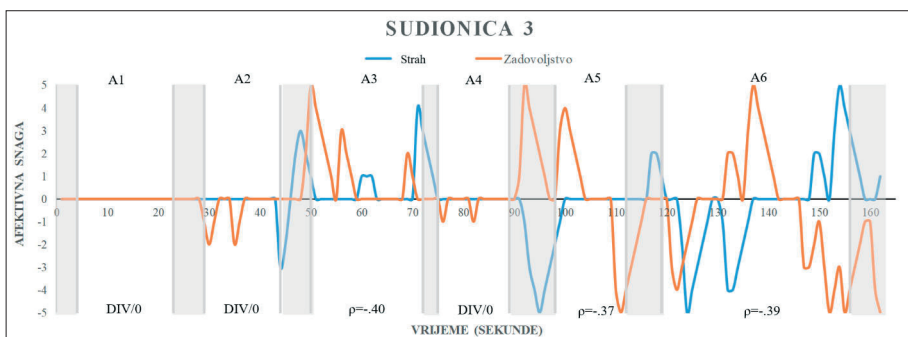
Dinamičke ocjene Sudionice 3 (S3) pokazale su slabu negativnu korelaciju između straha i zadovoljstva ($\rho = -0,289$; $p < 0,001$). Segmentirana korelacijska analiza pokazala je da su u tri od šest segmenata (A1, A2 i A5) zabilježene pogreške nulte varijance (engl. *division by zero error*, DIV/0), što znači da u tim vremenskim odsječcima nije davala ocjene za jednu ili obje varijable.¹⁰ Unatoč tome, dobivena slaba negativna korelacija ($\rho = -0,289$) uzeta je kao reprezentativna za čitav komunikacijski događaj.

Slika 2

Sudionica 3: segmentirana korelacija samoprocjena straha i zadovoljstva

Figure 2

Participant 3: segmented correlation of self-assessed anxiety and enjoyment

U intervjuu stimuliranim dosjećanjem Sudionica 3 fluktuacije je pripisivala različitim uzrocima. Primjerice, u segmentu A2 zbunjenost i nemogućnost artikuliranja željenih ideja smanjila zadovoljstvo, dok je u A3 istaknula da izvješteno zadovoljstvo ne odražava stvarno stanje jer je strah bolje od-

¹⁰ Kao što je razvidno iz odsječka A1, Slika 2, u analizi segmentiranih korelacija mogu se pojaviti slučajevi u kojima za jednu ili obje varijable unutar segmenta nema zabilježenih vrijednosti, ili je izvještavana kontinuirano ista vrijednost, što rezultira nultom varijancom (vidi sve odsječke u Prilogu 2). Drugim riječima, u vremenskim segmentima u kojima ispitanik nije izvještavao, nije moguće izračunati korelaciju. U kontekstu mjerenja afekta, metodološki je prihvatljivo, primjerice, ne izvještavati jer vrijednost nula omogućuje sudionicima da izraze neutralnost ili neodlučnost (niti osjećam, niti ne osjećam). Također, prihvatljivo je kontinuirano izvještavati nedostatak određene emocije (-5). Međutim, budući da je priroda korelacijske analize takva da zahtijeva varijabilnost, odsječki koji nemaju numeričku varijabilnost ne mogu proizvesti korelacijski rezultat (vidi diskusiju u MacIntyre i Ducker, 2022, str. 7).

govarao njezinu iskustvu, ponovno zbog nesigurnosti u konceptualizaciju odgovora. U A5 zadovoljstvo je poraslo jer se osjećala sigurnom u svoj odgovor. Završni odgovor (A6) pruža izvrstan primjer snažnih oscilacija emocija unutar vrlo kratkoga razdoblja. Naime, tijekom približno 40 sekundi zadovoljstvo je dvaput palo na najnižu i jednom poraslo na najvišu točku, dok je zabilježen nagli pad (odsutnost) straha koji je zatim porastao do najviše razine na samome kraju odgovora. Prvi nagli pad zadovoljstva (≈ 120 - 127 sek.) sudionica je pripisala činjenici da govori o temi koja joj nije ugodna (susjedstvo). Nakon toga zadovoljstvo je poraslo (≈ 131 - 142 sek.) jer je osjetila da uspješno artikulira svoj odgovor, da bi pred kraj ponovno palo (≈ 145 - 157 sek.), uz istodobni porast straha, i to zbog poteškoća u pronalaženju željenoga vokabulara („kružni tok“; engl. *roundabout*), nakon čega S3 završava svoj odgovor.

(1) *Sudionica 3: (...) because I live on a street and it's very loud... there's car passing by every second of the day and I can't cross the street....umm.. sometimes I can't sleep because of the noise and... ummm.. there's also...^{136.sek} ummm... kako se kaže^{139.sek} ... kružni tok?^{140.sek}*

Sugovornik (Istraživač): ...umm.. roundabout.^{142. sek}

Sudionica 3: ..there's ...umm...drunk people^{145.sek} there at night so.. that bothers me very much.^{148.sek}

Odsječak A6 pokazuje ne samo brze promjene između straha i zadovoljstva, nego i višestruke, međusobno isprepletene uzroke tih promjena u vrlo kratkom razdoblju: pad izazvan nesklonošću prema temi, porast nakon „proboja u tečnosti“ i osjećaja kontrole nad artikulacijom odgovora, a zatim novi pad zbog poteškoća s dozivanjem vokabulara.

Rezultati S-FLCAS i S-FLES upućuju na nizak dispozicijski strah i visoko dispozicijsko zadovoljstvo (Prilog 1). Sudionica 3 procijenila je svoju kompetenciju na razinu B2 (razina A, ocjena 4 na državnoj maturi), a snimka pokazuje opušten i otvoren nastup s čestim osmijesima i smijehom. Ipak, S3 je davala kratke, sažete odgovore, a razgovor je trajao oko 170 sekundi, što je među kraćima u uzorku (Tablica 2). Takvi osmijesi također mogu značiti i nervozu, odnosno odražavati „anksiozno sebstvo“ (Šimšek i Dörnyei, 2017), pa ih se valja s oprezom tumačiti kao pokazatelje zadovoljstva i opuštenosti. Sveukupno govoreći, dinamički podatci ne prate upitničke. Pad straha zabilježen je tek u kratkom segmentu A6, a kratkotrajni porasti zadovoljstva u tri od šest segmenata (A3, A5, A6), što upućuje na određeni raskorak između samoizvještenih dispozicija i situacijski uvjetovanih afektivnih stanja.

4.2.2. Prikaz četiriju sudionica: Sudionica 5

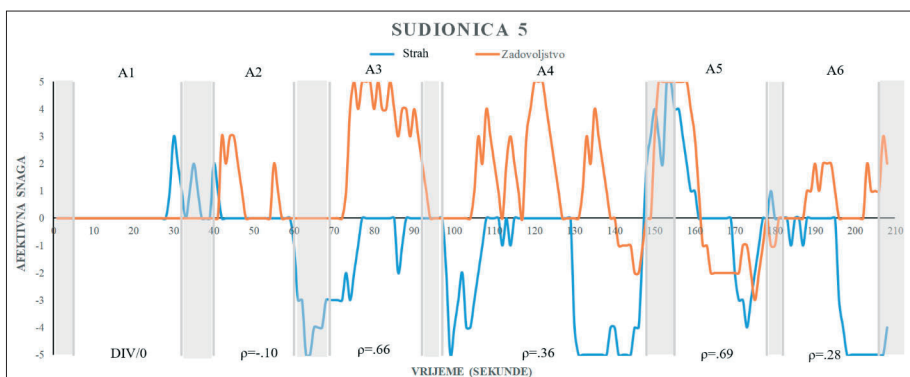
Srednje dinamičke korelacije Sudionice 5 (S5) izračunate su kao slaba pozitivna vrijednost od $\rho = 0,207$ ($p < 0,01$). S5 je na ljestvici S-FLCAS izviještala prosječnu razinu straha od stranoga jezika u učioničkoj situaciji, a na S-FLES nisku razinu zadovoljstva (Prilog 1). Svoju je jezičnu kompetenciju samoprocijenila na razinu B2 (razina A, ocjena 3 na državnoj maturi).

Slika 3

Sudionica 5: segmentirana korelacija samoprocjena straha i zadovoljstva

Figure 3

Participant 5: segmented correlation of self-assessed anxiety and enjoyment

S5 djelovala je tečno i motivirano u odgovaranju na pitanja te se vidno trudila prenijeti namjeravane poruke, iako je povremeno činila osnovne gramatičke pogreške (npr. izostavljanje nastavka *-s* u prezentu 3. lica jednine) te su povremeno opaženi problemi s dozivanjem vokabulara i artikulacijom. Unatoč tome, u dinamičkim afektivnim samoprocjenama, S5 je mahom prijavljivala opadajući strah i rastuće zadovoljstvo, što je u kontrastu sa samoizvještenom dispozicijom putem ljestvica (prosječan strah i nisko zadovoljstvo). Problemi s dozivanjem vokabulara rijetko su izazivali strah, osim u dva slučaja: kada je postala svjesna da je upotrijebila netočan izraz (engl. *medicine* (lijek) umjesto *nurse* (*medicinska sestra*) u A2) te kada je snažno željela izraziti određenu misao, ali nije raspolagala odgovarajućim izrazom (hrv. *šteti Zemlji*; engl. *damaging to the Earth*). U prvom slučaju svijest o pogrešci nije omela njezinu tečnost i nastavila je uspješno obrazlagati svoje mišljenje. U drugom je odgovor preformulirala jednostavnijim riječima (*it is not good for Earth*) te osjetila zadovoljstvo nakon što je uočila odobravajuće geste ispitivača. Značajan obrazac u izvedbi S5 bila je „otpornost“ na pogreške. Čak i kada su riječi upotrijebljene u neprikladnom

kontekstu otežale sporazumijevanje, S5 bi spremno preformulirala poruku bez opaženih (i izviještenih) znakova obeshrabrenosti ili straha. U intervjuu stimuliranim dosjećanjem izvijestila je o svjesnosti jezičnih nedostataka, ali to nije doživljavala kao izvor nervoze ili straha. Kako ističu Boudreau i suradnici (2018), ispitanici s niskom razinom straha od stranoga jezika često koriste fleksibilne komunikacijske strategije i zadatke doživljavaju kao priliku, a ne prijetnju, što upravo izvrsno opisuje S5. Održavala je tečnost unatoč pogreškama, prijavljivala rastuće razine zadovoljstva i opadajuće razine straha te pokazala ono što Boudreau i suradnici (2018, str.164) nazivaju „*growth mindset*“, odnosno usmjerenost na rast, u ovome slučaju, na napredak u ovladavanju stranim jezikom.

U komunikaciji „jedan na jedan,“ osobno postignuće u prevladavanju trenutačnih govornih „prepreka“ i uspješno artikulirane misli su se kod S5 pokazali važnim izvorima zadovoljstva, kao i podržavajuće geste ispitivača tijekom prevladavanja istih. Istovremeno, S5 je izvijestila nisko dispozicijsko zadovoljstvo u učioničkom kontekstu (Prilog 1). Naime, ljestvica S-FLES (Botes i sur., 2021) ne stavlja naglasak na neposrednu komunikaciju i osobne komunikacijske „mikrouspehe.“ Ovaj raskorak uočen kod S5 ukazuje na to da poopćeni samoizvještaji s vremenskim odmakom koji se mahom odnose na dozivanje kakve zamišljene, dekontekstualizirane učioničke situacije ne moraju nužno odražavati ni dinamičke afektivne doživljaje u realnom vremenu, ni afektivne doživljaje u izvanučioničkim komunikacijskim kontekstima.

4.2.3. Prikaz četiriju sudionica: Sudionica 8

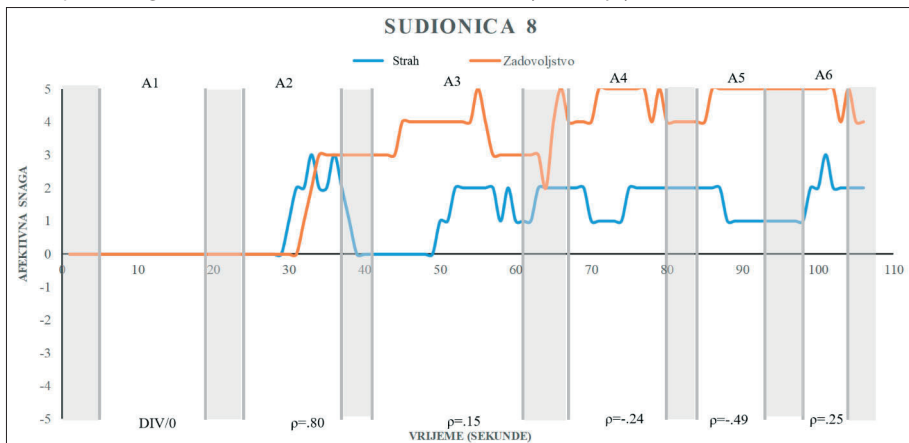
Sudionica 8 (S8) je na ljestvici S-FLCAS izvijestila prosječan strah od stranoga jezika, a na S-FLES nisko jezično zadovoljstvo (Prilog 1). S8 je svoju razinu kompetencije procijenila na B1 (razina B, ocjena 4 na državnoj maturi). Korelacija između samoprocjena straha i zadovoljstva iznosila je $\rho = 0,562$ na razini značajnosti od $p < 0,001$, što ju zbog paralelno izviještenih gotovo kontinuiranih razina obiju emocija čini jedinstvenim slučajem u uzorku. Unatoč niskim vrijednostima izviještenima na S-FLES, graf S8 jasno pokazuje srednju do visoku razinu zadovoljstva tijekom većine komunikacijskoga događaja (A2-A6). Ipak, iako je djelovala opušteno, S8 je u pravilu davala vrlo kratke odgovore na postavljena pitanja. Ukupna produkcija trajala je manje od dvije minute, točnije 108 sekundi te je bila najkraća u uzorku (Tablica 2).

Slika 4

Sudionica 8: segmentirana korelacija samoprocjena straha i zadovoljstva

Figure 4

Participant 8: segmented correlation of self-assessed anxiety and enjoyment

S8 uglavnom je pružala štire odgovore, iako je u intervjuu izjavila da su joj se teme (putovanja, filmovi, kupovina) jako sviđele i da su to teme o kojima bi rado razgovarala, ali je istodobno „znala da se ne može baš dobro izraziti na engleskom“, što joj je uvijek stvaralo određenu razinu straha. Izjavila je da se na početku nije osjećala osobito nervozno, ali je taj osjećaj rastao kako je intervju odmicao jer se „počela brinuti“ hoće li „neku riječ krivo izgovoriti“ i, općenito, hoće li uspjeti reći ono što misli. Sve su to tipični primjeri samousmjerenoga mišljenja usmjerenoga na potencijalne buduće, negativne događaje koji se još nisu dogodili i, kao takvi, predstavljaju eklatantan primjer podijeljene pažnje izazvane anksioznošću (Eysenck, 1979). Štoviše, S8 je jedina sudionica koja je izvijestila gotovo stalne i stabilne razine straha od stranoga jezika. Naime, nakon što je strah prvi put izvijestjen u A2/A3, njegove su razine ostale stabilne tijekom gotovo čitave druge polovice komunikacijske epizode (izmjenjujući se između vrijednosti 1 i 2). Ipak, sudioničino samousmjerenoga mišljenje nikada nije bilo paralizirajuće da bi ju spriječilo u dovršavanju zadatka ili u potpunosti odvratio od odgovaranja. Prema riječima Boudreau i suradnika (2018, str.164), uspjela je donekle „ublažiti štetan utjecaj straha“ i spriječiti ga da dosegne razinu samopojačavajućega učinka. Relativna kontrola straha također se ogleda u činjenici da isti nije bio prepreka u doživljavanju zadovoljstva koje se tijekom velike većine događaja kretalo između srednje i vrlo visoke razine (3 i 5). Gledajući ukupnu produkciju, čini se da je S8 bila „razapeta“ između zadovoljstva potaknutoga temama i spremnosti da o njima govori, s jedne

strane, te straha od pogrešaka s druge. Strah ju je sputavao i onemogućio da se upusti u jezično eksperimentiranje i opširnije izražavanje, iako je izrazila želju da govori o svojim iskustvima i interesima. Stoga su njezini odgovori ostajali kratki i sažeti. Ispitanica je također izvijestila da je svjesna manjka samopouzdanja pri govorenju engleskoga jezika. Iako se opisuje kao „inače samopouzdana osoba“ koja bi o istim temama mogla govoriti „danima bez problema“ na hrvatskome, u engleskome je osjećala određenu ograničenost. Takav nesklad dobro ilustrira „horwitzijanski“ jaz između „istinskoga ja“ koje bi osoba potencijalno htjela predstaviti te „ograničenoga ja“ koji je u mogućnosti prenijeti stranim jezikom (Horwitz i sur., 1986).

Na koncu, S8 je izvrstan primjer ispitanice kod koje strah od stranoga jezika i jezično zadovoljstvo nisu nužno međusobno isključivi. Oni su istodobno prisutni i „odigravaju svoje uloge“ u vlastitim domenama: zadovoljstvo potaknuto temama potiče na spremnost na komunikaciju i dijeljenje iskustava, dok ju strah istodobno sputava u potpunoj predanosti namjeravanoj komunikaciji i slobodi izražavanja. Ova naizgled neobična situacija koja ne prati obrazac „klackalice“ podupire slične nalaze i tvrdnje u postojećoj literaturi o heterogenosti modusa pojavljivanja straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva unutar jednoga komunikacijskog događaja (Boudreau i sur., 2018; Aubrey, 2022).

4.2.4. Prikaz četiriju sudionica: Sudionica 9

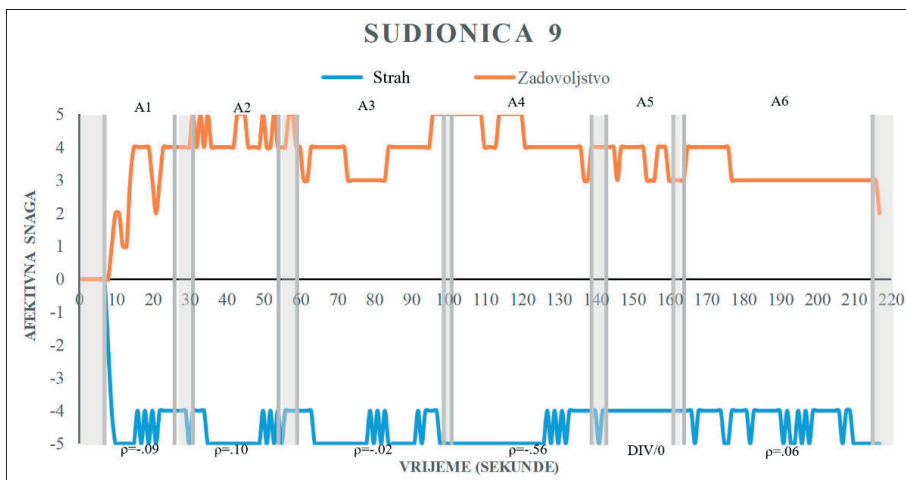
Sudionica 9 (S9) izvijestila je o niskome strahu od stranoga jezika i visokom jezičnom zadovoljstvu na ljestvicama S-FLCAS i S-FLES (Prilog 1). Svoju je kompetenciju samoprocijenila na razinu C1 (razina A, ocjena 4 na ispitu državne mature), što se pokazalo realističnim budući da je demonstrirala širok raspon vokabulara, izraza i visoku gramatičku raznolikost te je opazajno bila najvještija govornica među sudionicama.

Slika 5

Sudionica 9: segmentirana korelacija samoprocjena straha i zadovoljstva

Figure 5

Participant 9: segmented correlation of self-assessed anxiety and enjoyment

U pogledu afektivnih oscilacija, S9 predstavlja zanimljiv slučaj. Unatoč umjerenoj korelacijskoj vrijednosti na razini čitavoga događaja ($\rho = -0,308$, $p < 0,001$), njezin dinamički profil pokazuje jasno razdvajanje dviju emocija. Naime, mogu se uočiti dosljedno visoke razine jezičnoga zadovoljstva (3–5) i gotovo potpuni izostanak straha od stranoga jezika (–4 do –5) tijekom cijelog komunikacijskoga događaja.¹¹ Ova izražena dihotomija može se pripisati njezinoj naprednoj jezičnoj kompetenciji. Naime, ispitivač je opazio da je S9 na svih šest pitanja govorila tečno i prirodno, uz minimalna zastajkivanja koja su, kada su i bila prisutna, djelovala kao uobičajene pauze za (re)konceptualizaciju odgovora.

Upitana za razloge kontinuirano niskih izvještenih vrijednosti straha od stranoga jezika, S9 je izjavila da se općenito osjeća sigurno u svoje znanje engleskoga jezika, kojemu je, kako tvrdi, bila izložena „odmalena“ (od 7. godine). Opisala se i kao „otvorena“ osoba koja smatra da se pri govoru na engleskome ne bi trebalo osjećati „tjeskobu“ ili „strah.“ Ključno, u skladu s njezinom visokom opaženom kompetencijom, situacije u kojima je, primjerice, osjećala konceptualizacijske poteškoće, nisu se očitovale kao strah, nego kao blagi pad zadovoljstva. Poteškoće koje su kod manje kompeten-

¹¹ Naime, kod S9 vidljiv je stopni učinak za zadovoljstvo i podni učinak za strah. Unatoč očitij polarizaciji između dviju varijabli, takav ograničen raspon izvještenih vrijednosti može podcijeniti ukupnu vrijednost korelacije. Ovakav mogući ishod jedan je od razloga zašto se uopćene korelacije kao one u Tablici 2 trebaju uzimati s oprezom.

tnih sudionica izazivale nagle afektivne skokove i padove (npr. teškoće u prizivanju vokabulara), kod S9 su vodile tek do blagih padova zadovoljstva. S9 ilustrira povezanost više (samo)procijenjene kompetencije s nižim situacijskim strahom, u skladu s nalazima o negativnoj povezanosti straha i postignuća (npr. Teimouri i sur., 2019), a niskome strahu zasigurno doprinosi i (samoizvješteno) samopouzdanje. Uz to, S9 pokazuje i manju afektivnu varijabilnost koja je vidljiva u relativnoj homogenosti samoprocjena. Taj obrazac je specifičan uzorku ovoga rada budući da postojeći idiodinamički radovi bilježe raznolike afektivne putanje bez čvrstoga utjecaja razine kompetencije (usp. Boudreau i sur., 2018; Aubrey 2022).

4.2.5. Uzroci javljanja i fluktuacija straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva

Induktivnim tematskim kodiranjem transkripata iz razgovora stimuliranim dosjećanjem identificiran je niz kategorija izvora, ili pojačivača, straha i zadovoljstva tijekom govorne produkcije na stranome jeziku. Kodiranje je provedeno ručno, a provodio ga je jedan istraživač. Kodiranje je provedeno na razini idejnih (značenjskih) jedinica. Kao jedinica kodiranja uziman je pojedinačni razlog, odnosno objašnjenje koji sudionica navodi za javljanje i/ili promjenu intenziteta straha ili zadovoljstva. Unutar iste rečenice ili iskaza samoizvještaja bilo je moguće identificirati više razloga i dodijeliti više kodova (npr. poteškoće u artikulaciji i nemogućnost dozivanja vokabulara za jednu rečenicu/obrazloženje). Svaka idejna jedinica o izvorima straha ili zadovoljstva kodirana je u dva ciklusa (prema Saldaña, 2013). U prvome ciklusu dodijeljeni su preliminarni „grubi“ kodovi, a u drugome ciklusu su grupirani u šire tematske cjeline. Ukupno je izdvojeno 38 prvocikličkih kodova za strah od stranoga jezika i 34 za jezično zadovoljstvo, objedinjenih u četiri teme drugoga ciklusa za strah i dvije za zadovoljstvo (s pripadajućim podtemama).

Budući da je kodiranje proveo jedan istraživač, kodovi i proizišle kategorije „višega reda“ predstavljaju analitičku interpretaciju jednoga istraživača. Važno je, nadalje, naglasiti da kodirane kategorije proizlaze iz samopercepcija sudionica o vlastitoj izvedbi te se ne moraju u potpunosti poklapati s opažanjem promatrača.

1. Strah potaknut percipiranom izvedbom zadatka
2. a) *Fenomen „započinjanja govora“*: kognitivni pritisak na početku govorne produkcije zbog planiranja „u hodu“ (4 izvještaja)
- b) *Poteškoće u dosjećanju vokabulara*: teškoće pri pristupu poznatim ili manje poznatim leksičkim jedinicama tijekom izvedbe (4 izvještaja)

- c) *Poteškoće u konceptualizaciji*: nesigurnost zbog strukturiranja ili oblikovanja odgovora; ovaj fenomen može uključivati manjak ideja ili pak previše ideja odjednom (10 izvještaja)
  - d) *Poteškoće u artikulaciji*: jezični izazovi u pretvaranju planiranoga sadržaja u govoreni jezik (7 izvještaja).
3. Samoprocjena i stavovi: *Samosvijest o pogreškama ili, općenito, nezadovoljstvo vlastitim outputom* poput uočavanja krivih izgovora, negramatične ili percipirano nedovoljno dobre izvedbe (6 izvještaja).
  4. Izvanjezični ili kontekstualni stresori: utjecaj izvanjezičnih stresora, poput specifičnih trajnih osobnih nesigurnosti ili kontekstualnih čimbenika (npr. snimanje, razgovor s nepoznatim osobama, tj. istraživačem i tehničarem) (4 izvještaja).
  5. Strah *per se*
    - a) *Preneseni ili rezidualni strah*: strah doživljen u jednom zadatku ne iščezava, već se zadržava i (djelomično) utječe na iskustvo sljedećega zadatka (2 izvještaja)
    - b) *Samopojačavajući strah*: strah koji se ciklički „napaja“ sam sobom, čineći emocionalno ili kognitivno stanje sve gorim (1 izvještaj).

Kodovi sugeriraju da je većina epizoda straha situacijski vezana uz procesne i jezično-kognitivne zahtjeve zadatka. Najčešće su zabilježene poteškoće u konceptualizaciji (10 izvještaja), potom u artikulaciji (7), početni kognitivni pritisak pri započinjanju govora (4) te poteškoće u prizivanju vokabulara (4). Izvanjezični stresori (npr. snimanje, razgovor s nepoznatom osobom) pojavili su se u 4 izvještaja. Kategorije koje upućuju na strah *per se* bile su najrjeđe: rezidualni strah u 2, a samopojačavajući strah u 1 izvještaju. Najzad, samosvijest i stavovi o izvedbi razumijevaju se kao evaluativno-afektivni okidači, a ne kao neposredne procesne ili jezične poteškoće. Ovakav raspored kodova upućuje na to da su trenutačne jezično-procesne poteškoće češći okidač straha od stranoga jezika od samoga straha kao takvog (u skladu sa Sparks i Ganschow, 2007). Također, nasuprot nekim nalazima na grupnoj razini koji sugeriraju veću stabilnost straha (Dewaele i Dewaele, 2020), on se pokazuje u velikoj mjeri situacijski uvjetovan (u skladu s Bielak, 2022). Ova tvrdnja ide uz napomenu da je dosljedno stabilan nedostatak straha od stranoga jezika izvješten kod sudionice s opaženo i izvješteno visokom razinom jezične kompetencije (S9) te je, stoga, moguće da je situacijski uvjetovana nestabilnost straha češće vezana uz niže razine kompetencije.

Nadalje, na temelju tematskoga kodiranja identificirane su i četiri kategorije koje su predstavljale izvore zadovoljstva tijekom izvedbe zadataka:

1. Poznatost i/ili zanimljivost teme – osjećaj osobne povezanosti sa sadržajem, često opisan kao „bliska“ ili „draga“ tema (13 izvještaja).
2. Izvedba zadatka
  - a) *Percepcija uspješnoga dovršetka zadatka*, odnosno uspješno artikuliranoga odgovora na pojedino pitanje. Pokazalo se da ovaj osjećaj može varirati od umjerenoga zadovoljstva (verbaliziran izvještajima poput „okej“, „nisam radila pogreške“) do snažnoga samopouzdanja u vlastiti odgovor koji vodi k izrazitom zadovoljstvu (14 izvještaja).
  - b) *Uspješno provođenje planirane konceptualizacije*: emotivno ispunjenje koje proizlazi iz učinkovite artikulacije unaprijed zamišljenoga odgovora (9 izvještaja).
  - c) *„Proboj u tečnosti“*: zadovoljstvo koje proizlazi iz prevladavanja trenutnih poteškoća u konceptualizaciji ili artikulaciji odgovora „u hodu“ (7 izvještaja). Za razliku od b), ovaj osjećaj proizlazi iz prevladavanja percipirano kompleksne situacije koja je nastala „u hodu“ izvedbe. Primjerice, iznenadna nemogućnost dozivanja vokabulara unatoč okvirno isplaniranom toku misli ili iznenadan nedostatak ideja, ali koji su ipak uspješno prevladani *ad hoc* alternativnom preformulacijom pojmovnoga sadržaja.

Zadovoljstvo je najčešće bilo povezano s tematskom bliskošću i uspjehom u izvedbi zadatka. Najviše kodova bilježi poznatost/zanimljivost teme (13 izvještaja). U domeni izvedbe, sudionice su često navodile percepciju uspješno dovršenoga odgovora (14) te uspješno provođenje unaprijed planirane konceptualizacije (9). U pogledu samoizvještaja zadovoljstva, nalazi podupiru tezu da se zadovoljstvo, za razliku od pukoga užitka, rađa (makar u dijelu slučajeva) iz izazova, pomicanja vlastitih granica te prevladavanja poteškoća (Aubrey, 2022; Boudreau i sur., 2018; Dewaele i MacIntyre, 2014). Naime, sudionice su izvještavale da zadovoljstvo osjećaju ne samo pri uspješnoj artikulaciji više-manje planiranih odgovora, koja je i sama po sebi izazovna na stranome jeziku (vidi 2. a) i b); usp. Aubrey, 2022; Bielak, 2022), već osobito pri svladavanju nenadanih poteškoća u konceptualizaciji odgovora ili zastoja u tečnosti (vidi 2.c), takozvani „proboj u tečnosti“. Ukupno gledajući, induktivno izvedeni „okidači“ i „pojačivači“ straha i zadovoljstva dobro korespondiraju s dosadašnjim nalazima u literaturi (usp., Saghafi i Elahi Shirvan, 2020; Aubrey, 2022; Muftah i Alhazmi, 2024).

5. RASPRAVA, OGRANIČENJA I SMJERNICE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

5.1. Rasprava o rezultatima

Rezultati interindividualne, odnosno „horizontalne“, analize pokazuju da se odnos između straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva među sudionicama ne može svesti na jednostavan obrazac isključivosti. Premda je kod većine sudionica uočen negativan korelacijski odnos na razini cjelokupne komunikacijske epizode (Tablica 2), što je u skladu s ranijim nalazima o dominantnom odnosu „klackalice“ ili isključivosti na grupnoj razini (Dewaele i MacIntyre, 2014, 2016), ipak su zabilježene dvije značajne pozitivne te dvije neznčajne korelacije. Takvi heterogeni grupni rezultati sugeriraju da u određenim uvjetima strah i zadovoljstvo mogu koegzistirati i čak rasti paralelno (S8), što je u skladu s recentnim idiodinamičkim pristupima koji naglašavaju slojevitost i višedimenzionalnost afektivnih iskustava u komunikaciji na stranome jeziku (Boudreau i sur., 2018; Aubrey, 2022). Nadalje, segmentirane prema vremenskim okvirima pojedinih odgovora na pitanja (Prilog 2), korelacijske vrijednosti straha i zadovoljstva — i po snazi i po smjeru — mogu značajno varirati te se pokazuju heterogenijima nego što bi se, s obzirom na kratko trajanje govorne epizode, moglo očekivati. Štoviše, potaknuti iznenadnim artikulacijskim ili konceptualnim poteškoćama, ili svladavanjem istih, strah i zadovoljstvo nerijetko osciliraju u okviru jednoga jedinog zadatka, odnosno odgovora, koji može trajati svega nekoliko desetaka sekundi. Ukratko, iako grupni pogled na rezultate ukazuje na prevladavajući inverzni odnos, detaljniji segmentirani uvid otkriva heterogenost afektivnih „putanja“, što je u skladu s idiodinamičkim razumijevanjem emocija kao brzo promjenjivih te snažno kontekstualno oblikovanih.

Kvalitativna „vertikalna“ analiza također jasno pokazuje da, premda je na grupnoj razini moguće identificirati „tipične okidače“ straha i zadovoljstva (4.2.5.), njihovi su efekti bitno različiti ovisno o individualnim i kontekstualnim faktorima. Postojeće stabilnije karakteristike s kojima sudionici pristupaju komunikaciji kao što su samoprocijenjena jezična kompetencija, samopouzdanje, „*growth mindset*“, odnosno „usmjerenost na rast“ (Boudreau i sur., 2018, str. 164), ili stav prema činjenju grešaka, također utječu na afektivne oscilacije. Individualne razlike djelomično određuju hoće li se neki govorni segment doživjeti kao više ili manje, ili uopće, zastrašujući ili zadovoljavajući. Najzad, valja naglasiti da konačnu afektivnu kvalitetu i intenzitet ne oblikuju samo individualne razlike poput stava prema pogreš-

kama, nego i okruže, odnosno širi mikrokontekst u kojem se odvija komunikacijska epizoda. Primjerice, ispitanica 7 izrijekom je navela kameru kao izvor, odnosno pojačivač, straha koju, prema njezinim riječima, vjerojatno ne bi osjećala u tolikoj mjeri da se komunikacija nije snimala. Kamera kao izvor tjeskobnosti u skladu je s ranijim nalazima (MacIntyre i Gardner, 1994b; vidi Gregersen i sur., 2014, specifično za idiodinamiku). Istovremena pojava više afektivnih „okidača“, koji se ponekad „zbrajaju“, a ponekad međusobno uravnotežuju, manifestira se u nestabilnim i kontekstualno osjetljivim afektivnim putanjama također opisanima i u recentnim istraživanjima straha i zadovoljstva u usvajanju drugoga jezika (usp. Boudreau i sur., 2018; Saghafi i Elahi Shirvan, 2020; Aubrey, 2022; Muftah i Alhazmi, 2024). Idiodinamička analiza u ovoj studiji, stoga, podržava tezu da valja pojmovno i kvalitativno razlučiti pozitivnu pobuđenost od straha, koliko god niske vrijednosti straha bile te da se pritom takozvani „olakšavajući strah“ (engl. *facilitating anxiety*) (Dewaele i sur., 2016, str. 57) ne može tek svesti na nisku razinu negativnih osjećaja, već se radi o jednoj vrsti pozitivne aktivne pobuđenosti koja potiče na suočavanje s izazovom ili je produkt njegova prevladavanja.

5.2. Ograničenja i smjernice za buduća istraživanja

Iako je prednost idiodinamičke metode to što se samoprocjene prikupljaju neposredno nakon izvedbe, a atribucije potkrepljuju stimuliranim dosjećanjem uz video (MacIntyre i Gregersen, 2022; MacIntyre i Ducker, 2022; Gass i Mackey, 2017), riječ je ipak o introspektivnoj metodi podložnoj poželjnim odgovorima. U intervjuima stimuliranoga dosjećanja ispitanice se nisu samoinicijativno osvrtnale na odnos sa sugovornikom, zbog čega je izostala intersubjektivna perspektiva koja je temeljno svojstvo jezika i stvaranja značenja (npr. Zlatev i sur., 2008). Tomu je zasigurno pridonijela i dvojaka uloga istraživača (sugovornik u zadatku i ispitivač u stimuliranom dosjećanju), a zbog koje nisu postavljana pitanja o intersubjektivnosti kako se ne bi potaknuli poželjni odgovori. Važnost intersubjektivnih čimbenika potvrđuju nalazi da strah od stranoga jezika varira ovisno o statusu i bliskosti sugovornika te njihovim povratnim informacijama (Elahi Shirvan i Talebzadeh, 2017). Premda je u ovoj studiji istraživač nastojao dosljedno pružati podržavajuće verbalne i neverbalne signale, buduća istraživanja trebaju razdvojiti ulogu sugovornika i ispitivača. Uz to, kako bi se povećala objektivnost analize, a smanjio utjecaj potencijalnih nedostataka svojstvenih introspektivnim izvještajima (Gass i Mackey, 2017, str. 130), u budućim

istraživanjima bilo bi korisno triangulirati introspektivne podatke s fiziološkim mjerama pobuđenosti i stresa (npr. srčani monitori; Gregersen i sur., 2014) ili mjerama tečnosti (vidi Aubrey, 2022). Takvim bi podacima introspektivni samoizvještaji (numeričke samoprocjene i naknadne atribucije) dobili dodatne, mjerljive pokazatelje koji ih mogu potvrditi ili problematizirati. K tomu, valja napomenuti da jezični laboratorij predstavlja atipičan komunikacijski kontekst. Interakcija je jednokratna, odvija se jedan na jedan s nepoznatim sugovornikom, snimana je kamerom te sa zadanim temama i formatom nalik usmenom ispitivanju. Takva konfiguracija može drugačije oblikovati strah i zadovoljstvo negoli tipična nastava ili kakva izvanučionička spontana interakcija (npr. zbog snimanja ili manjka grupe prisutnosti). Stoga, nalazi se trebaju tumačiti u svojem ograničenom kontekstu i s oprezom generalizirati na spontane interakcije, vršnjačku komunikaciju ili grupne učioničke zadatke, uz napomenu da su vjerojatno najprimjenjiviji na situacije usmenoga ispitivanja (pitanje–odgovor). Međutim, valja također naglasiti da iz perspektive teorije složenih dinamičkih sustava, osoba koja razvija drugi jezik i kontekst čine nerazdvojivu cjelinu. Svaka uporaba jezika, koliko god jednokratna ili atipična bila, bezrezervno mijenja jezični sustav i doprinosi njegovu razvoju (De Bot i Larsen-Freeman, 2011, str. 16). Stoga, u okviru dinamičkoga pristupa, jezični je laboratorij, premda nereprezentativan za svakodnevne situacije, legitimna komunikacijska ekologija koja također omogućuje razvoj drugoga jezika. Nadalje, uzorak se sastojao od deset studentica pa nalazi odražavaju iskustva te specifične skupine. Ovo je osobito važno jer istraživanja na velikim uzorcima upućuju na to da učenice (žene) u prosjeku izvještavaju o višim razinama i straha od stranoga jezika i jezičnoga zadovoljstva (Dewaele i MacIntyre, 2014; Dewaele i sur., 2016), što se interpretira kao snažniji ukupni „afektivni intenzitet“ ili „pojačana emocionalnost“ kod žena (Dewaele i sur., 2016). Stoga, valja s oprezom pretpostaviti da bi afektivne putanje i njihov intenzitet, ali potencijalno i pripisani afektivni okidači, bili istovjetni u mješovitom uzorku ili kod isključivo muških sudionika. Također, uzorak je bio prigodan i sastojao se od studentica dvaju, općenito gledajući, srodnih smjerova studija, što također ukazuje na oprez pri pretpostavci da bi ispitanici drugih dobnih ili obrazovnih skupina pružali usporedive numeričke i verbalne samoizvještaje. Najzad, u budućim se istraživanjima preporučuje uključiti više neovisnih istraživača u postupak kodiranja kako bi se povećala vjerodostojnost nalaza i smanjio utjecaj subjektivne interpretacije u kvalitativnoj analizi.

Na koncu, valja još jednom naglasiti da, premda idiodinamički pristup ne može pružiti vjerodostojan uvid u populacijske značajke zbog ograničenoga broja ispitanika, isti svakako pruža kvalitativne informacije koje mogu poboljšati preciznost psihometrijskih instrumenata. Primjerice, skraćena ljestvica zadovoljstva u usvajanju stranoga jezika koju su razvili Botes i suradnici (2021) sastoji se od triju sveobuhvatnijih faktora: osobno zadovoljstvo, zadovoljstvo nastavnikom i zadovoljstvo skupinom učenika. Spomenuti faktori ne mjere mikroiinterakcijske situacije poput nekih koje su identificirane introspekcijom govornika u ovoj studiji. Primjerice „proboj u tečnosti“, osjećaj uspješno obavljenoga zadatka, uspješno „prenesene“ informacije, misli, i slično, navođene su kao uzroci zadovoljstva, ali se nužno ne tiču učioničkoga mikrokonteksta i dinamike već su primjenjivi na općenitiji interakcijski kontekst. Na taj način, idiodinamička metoda, iako ograničena u općoj primjenjivosti, otvara prostor za nijansiranije razumijevanje afektivnih oscilacija i njihovo uključivanje u buduće instrumente koji povezuju mikro- i makrokontekst emocionalnoga iskustva u učenju jezika.

6. ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem pokazano je da afektivna iskustva u komunikaciji na stranome jeziku nisu jednostavno predvidljiva, već izrazito dinamična i osjetljiva na trenutačne kontekstualne zahtjeve te kognitivna i afektivna stanja (Boudreau i sur., 2018). Kvalitativni idiodinamički pristup omogućio je uvid u „mikrouspehe“ i „mikronelagode“ koji oblikuju jezično zadovoljstvo i strah od stranoga jezika u stvarnome vremenu, što potvrđuje važnost introspektivnih i (idio)dinamičkih metoda u istraživanju emocionalnih procesa u usvajanju drugoga jezika. Rezultati također upućuju na to da se vremenski odgođene samoizvještajne mjere poput ljestvica S-FLES i S-FLCAS, premda zahvaćaju opće tendencije, ne preslikavaju nužno na trenutačne reakcije. Trenutačni afektivni doživljaj presudno je oblikovan situacijskim čimbenicima i neposrednim interakcijskim kontekstom. U praktičnom, pedagoškom smislu, rezultati ukazuju na to da zadatke valja graditi na temama koje su učenicima poznate ili zanimljive, uz eksplicitno ohrabrivanje rizika i strategija preformulacije te normaliziranja pogrešaka, a sve kako bi se čim uspješnije postiglo zadovoljstvo i osjećaj uspjeha te prevladao potencijalni negativni učinak straha od stranoga jezika. Metodološki, ova studija također pokazuje kako idiodinamički introspektivni podatci mogu dopuniti postojeće psihometrijske instrumente, otkrivajući izvore jezičnoga zadovoljstva i straha od stranoga jezika u neposrednoj komunika-

ciji, a koji potencijalno i nadilaze učionički kontekst. Stoga, iako ograničena nedostatkom intersubjektivne perspektive te malim i homogenim uzorkom ispitanika, studija potvrđuje da je za razumijevanje emocionalne dinamike učenja i uporabe stranoga jezika nužno kombinirati grupne i individualne mjere te povezivati mikro- i makrorazinu analize.

Ne manje važno, ovo istraživanje predstavlja i prvi pokušaj primjene idiodinamičke metode u kontekstu govornika hrvatskoga jezika kao primarnoga, čime doprinosi izgradnji nacionalne literature o ulozi emocija u usvajanju stranoga jezika te pruža temelje za daljnju primjenu metode.

LITERATURA

- Aubrey, S. (2022). The relationship between anxiety, enjoyment, and breakdown fluency during second language speaking tasks: An idiodynamic investigation. *Frontiers in Psychology*, 13. 968946. doi:10.3389/fpsyg.2022.968946
- Bielak, J. (2022). To what extent are foreign language anxiety and foreign language enjoyment related to L2 fluency? An investigation of task-specific emotions and breakdown and speed fluency in an oral task. *Language Teaching Research*, 29(3). 911–941. doi:10.1177/13621688221079319
- Botes, E., Dewaele, J-M. i Greiff, S. (2020). The Foreign Language Classroom Anxiety Scale and academic achievement: An overview of the prevailing literature and a meta-analysis. *Journal for the Psychology of Language Learning*, 2(1). 26–56. doi:10.52598/jpll/2/1/3
- Botes, E., Dewaele, J-M. i Greiff, S. (2021). The Development and Validation of the Short Form of the Foreign Language Enjoyment Scale. *The Modern Language Journal*, 105(4). 858–876. doi:10.1111/modl.12741
- Botes, E., Dewaele, J-M. i Greiff, S. (2022). Taking stock: A meta-analysis of the effects of foreign language enjoyment. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 12(2). 205–232. doi:10.14746/ssl.2022.12.2.3
- Botes, E., van der Westhuizen, L. Dewaele, J-M., MacIntyre, P. D. i Greiff, S. (2022). Validating the Short-form Foreign Language Classroom Anxiety Scale. *Applied Linguistics*, 43(5). 1006–1033. doi:10.1093/applin/amac018
- Boudreau, C., MacIntyre, P. D. i Dewaele, J-M. (2018). Enjoyment and anxiety in second language communication: An idiodynamic approach. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 8(1). 149–170. doi:10.14746/ssl.2018.8.1.7
- De Bot, K., Lowie, W. i Verspoor, M. (2007). A Dynamic Systems Theory approach to second language acquisition. *Bilingualism: Language and Cognition*, 10(1). 7–21. doi:10.1017/S1366728906002732
- De Bot, K. i Larsen-Freeman, D. (2011). Researching second language development from a dynamic systems theory perspective. U M. H. Verspoor, Marjolijn, K. De Bot i W. Lowie (ur.), *A dynamic approach to second language development: Methods and techniques*, 5–23. John Benjamins. doi:10.1075/llt.29.01deb
- Dewaele, J-M. (2021). Enjoyment. U S. Li, P. Hiver i M. Papi (ur.), *The Routledge handbook of second language acquisition and individual differences*. Routledge. doi:10.4324/9781003270546

- Dewaele, J.-M. i Dewaele, L. (2020). Are foreign language learners' enjoyment and anxiety specific to the teacher? An investigation into the dynamics of learners' classroom emotions. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 10(1). 45–65. doi:10.14746/sslt.2020.10.1.3
- Dewaele, J.-M., Guedat-Bittighoffer, D. i Dat, M.-A. (2025). Foreign language enjoyment overcomes anxiety and boredom to boost oral proficiency in the first year of English foreign language learning. *International Journal of Applied Linguistics*, 35(1). 152–167. doi:10.1111/ijal.12607
- Dewaele, J.-M. i MacIntyre, P. D. (2014). The two faces of Janus? Anxiety and enjoyment in the foreign language classroom. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 4(2). 237–274. doi:10.14746/sslt.2014.4.2.5
- Dewaele, J.-M. i MacIntyre, P. D. (2016). Foreign Language Enjoyment and Foreign Language Classroom Anxiety: The Right and Left Feet of the Language Learner? U P. D. MacIntyre, T. Gregersen i S. Mercer (ur.), *Positive psychology in SLA*, 215–236. Multilingual Matters. doi: 10.21832/9781783095360-010
- Dewaele, J.-M., MacIntyre, P. D., Boudreau, C. i Dewaele, L. (2016). Do girls have all the fun? Anxiety and enjoyment in the foreign language classroom. *Theory and Practice of Second Language Acquisition*, 2(1). 41–63.
- Didović Baranac, S. i Mardešić, S. (2023). Afektivni faktori u učenju stranoga jezika: strah od čitanja. U M. Togonal i J. Čurković Nimac (ur.), *Čitatelj i čitanje u digitalno doba: Zbornik radova s međunarodnoga interdisciplinarnoga znanstvenog skupa održanoga 11. studenoga 2021. u Zagrebu*, 80–91. Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb.
- Dörnyei, Z. i Ryan, S. (2015). *The Psychology of the Language Learner Revisited*. Routledge. doi:10.4324/9781315779553
- Elahi Shirvan, M. i Talebzadeh, N. (2017). English as a foreign language learners' anxiety and interlocutors' status and familiarity: An idiodynamic perspective. *Polish Psychological Bulletin*, 48. 489–503. doi:10.1515/ppb-2017-0056
- Eysenck, M. W. (1979). Anxiety, learning, and memory: A reconceptualization. *Journal of Research in Personality*, 13(4). 363–385. doi:10.1016/0092-6566(79)90001-1
- Gabryś-Barker, D. i Bielska, J. (ur.). 2013. *The affective dimension in second language acquisition*. Multilingual Matters. doi: 10.21832/9781847699695
- Gass, S. M. i Mackey, A. (2017). *Stimulated recall methodology in applied linguistics and L2 research*. 2. izd. Routledge.
- Gkonou, Ch. (2017). Towards an ecological understanding of language anxiety. U C. Gkonou, M. Daubney i J.-M. Dewaele (ur.), *New insights into language anxiety: Theory, research and educational implications*, 135–155. Multilingual Matters. doi:10.21832/9781783097722-009
- Gkonou, Ch., Daubney, M. i Dewaele, J.-M. (ur.) (2017). *New Insights into Language Anxiety: Theory, Research and Educational Implications*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781783097722>
- Gregersen, T., MacIntyre, P. D. i Meza, M. D. (2014). The motion of emotion: Idiodynamic case studies of learners' foreign language anxiety. *The Modern Language Journal*, 98(2). 574–588. doi:10.1111/modl.12084
- He, X., Zhou, D. i Zhang, X. (2021). An empirical study on Chinese university students' English language classroom anxiety with the idiodynamic approach. *SAGE Open*, 11(3). 1–14. doi:10.1177/21582440211037676

- Horwitz, E. K. (2010). Foreign and second language anxiety. *Language Teaching*, 43(2). 154–167. doi:10.1017/S026144480999036X
- Horwitz, E. K. (2017). On the Misreading of Horwitz, Horwitz and Cope (1986) and the Need to Balance Anxiety Research and the Experiences of Anxious Language Learners. U C. Gkonou, M. Daubney i J.-M. Dewaele (ur.), *New Insights into Language Anxiety: Theory, Research and Educational Implications*, 31–47. Multilingual Matters.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B. i Cope, J. (1986). Foreign Language Classroom Anxiety. *The Modern Language Journal*, 70. 125–132. doi:10.1111/j.1540-4781.1986.tb05256.x
- Larsen-Freeman, D. i Cameron, L. (2008). *Complex systems and applied linguistics*. Oxford University Press.
- Lowie, W. M. i Verspoor, M. H. (2019). Individual Differences and the Ergodicity Problem. *Language Learning*, 69(S1). 184–206. doi:10.1111/lang.12324
- Lu, M. (2022). A review of the idiodynamic method as an emerging research method for the investigation of affective variables in second language acquisition. *Frontiers in Psychology*, 13, 1002611. doi:10.3389/fpsyg.2022.1002611
- MacIntyre, P. D. (2017). An overview of language anxiety research and trends in its development. U C. Gkonou, M. Daubney i J.-M. Dewaele (ur.), *New insights into language anxiety: Theory, research and educational implications*, 11–30. Multilingual Matters. doi:10.21832/9781783097722-003
- MacIntyre, P. D. (2021). Exploring applications of positive psychology in SLA. U K. Budzińska, i O. Majchrzak (ur.), *Positive psychology in second and foreign language education*, 3–17. Springer. doi:10.1007/978-3-030-64444-4_1
- MacIntyre, P. D. i Ducker, N. (2022). The idiodynamic method: A practical guide for researchers. *Research Methods in Applied Linguistics*, 1(2). 100007. <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2022.100007>
- MacIntyre, P. D., Gregersen, T. i Mercer, S. (ur.) (2016). *Positive psychology in SLA*. Multilingual Matters. doi:10.21832/9781783095360
- MacIntyre, P. D. i Gardner, R. C. (1994a). The subtle effects of language anxiety on cognitive processing in the second language. *Language Learning*, 44(2). 283–305. doi:10.1111/j.1467-1770.1994.tb01103.x
- MacIntyre, P. D. i Gardner, R. C. (1994b). The effects of induced anxiety on the three stages of cognitive processing in computerized vocabulary learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 16(1). 1–17. doi:10.1017/S0272263100012560
- MacIntyre, P. D. i Gregersen, T. (2022). The idiodynamic method: Willingness to communicate and anxiety processes interacting in real-time. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 60(1). 67–84. doi:10.1515/iral-2021-0024
- MacIntyre, P. D. i Legatto, J. J. (2011). A Dynamic System Approach to Willingness to Communicate: Developing an Idiodynamic Method to Capture Rapidly Changing Affect. *Applied Linguistics*, 32(2). 149–171. doi:10.1093/applin/amq037
- Mihaljević Djigunović, J. (2002). *Strah od stranog jezika*. Naklada Ljevak.
- Muftah, M. i Alhazmi, A. A. (2024). The dynamic relationship between enjoyment and anxiety in monologue communication tasks of Arab female EFL undergraduate students: An idiodynamic approach. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1). 1–11. doi:10.1057/s41599-024-04006-0

- Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. (2025). Engleski jezik: Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2025./2026. <https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2025/09/ENG-2026.pdf> (pristup 4. siječnja 2026.)
- Pavlenko, A. (2013). The Affective Turn in SLA: From 'Affective Factors' to 'Language Desire' and 'Commodification of Affect'. U D. Gabryś-Barker, J. Bielska (ur.), *The Affective Dimension in Second Language Acquisition*, 3–28. Multilingual Matters.
- Piniel, K. (2024). *Investigating Foreign Language Anxiety: Lessons for Research into Individual Differences (Second Language Learning and Teaching)*. Springer. doi:10.1007/978-3-031-55844-3
- Saghafi, K. i Elahi Shirvan, M. (2020). Rapid Changes in Foreign Language Learning Anxiety Caused by a Multiplicity of Topics: An Idiodynamic Approach. *Journal of Language and Education*, 6(1). 83–102. doi:10.17323/jle.2020.9684
- Saldaña, J. (2013). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. 2. izd. SAGE.
- Şimşek, E. i Dörnyei, Z. (2017). Anxiety and L2 self-images: The 'anxious self'. U C. Gkonou, M. Daubney i J.-M. Dewaele (ur.), *New Insights into Language Anxiety: Theory, Research and Educational Implications*, 51–69. Multilingual Matters. 10.21832/9781783097722-005
- Sparks, R. L. i Ganschow, L. (2007). Is the Foreign Language Classroom Anxiety Scale Measuring Anxiety or Language Skills? *Modern Language Journal*, 40(2). 260–287. <https://doi.org/10.1111/j.1944-9720.2007.tb03201.x>
- Teimouri, Y., Goetze, J. i Plonsky, L. (2019). Second Language Anxiety and Achievement: A Meta-Analysis. *Studies in Second Language Acquisition*, 41(2). 363–387. doi:10.1017/S0272263118000311
- The Jamovi Project. (2023). *Jamovi* (verzija 2.3.28.0) [računalni program]. Dostupno na: <https://www.jamovi.org>. Pristup 20. rujna 2025.
- Tóth, Z. (2017). Exploring the Relationship between Anxiety and Advanced Hungarian EFL Learners' Communication Experiences in the Target Language: A Study of High- vs Low-Anxious Learners. U C. Gkonou, M. Daubney i J.-M. Dewaele (ur.), *New Insights into Language Anxiety: Theory, Research and Educational Implications*, 156–174. Multilingual Matters. doi:10.21832/9781783097722-010
- Vijeće Europe (2005). *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. Školska knjiga.
- World Medical Association. (2013). World Medical Association Declaration of Helsinki: Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. *JAMA*, 310(20). 2191–2194. doi:10.1001/jama.2013.281053
- Yu, Q. (2025). Examining the relationship between foreign language anxiety and foreign language enjoyment from the perspective of positive psychology. *Frontiers in Psychology*, 16, 1594282. doi:10.3389/fpsyg.2025.1594282
- Zlatev, J., Racine, T. P., Sinha, Ch i Itkonen, E. (ur.) (2008). *The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity (Converging Evidence in Language and Communication Research, svezak 12)*. John Benjamins. doi:10.1075/celcr.12

PRILOG 1

Rezultati ljestvica S-FLCAS i S-FLES, samoprocijenjena jezična kompetencija te postignuti rezultati na državnoj maturi

Sudionici	Skraćena ljestvica straha od stranoga jezika u učioničkom kontekstu (S-FLCAS) Raspon: 8-40 (z vrijednost)	Skraćena ljestvica jezičnoga zadovoljstva u učioničkom kontekstu (S-FLES) Raspon: 9-45 (z vrijednost)	Samoprocijenjena kompetencija stranoga jezika (na temelju četiri čestice Likertova tipa) Raspon: 4-24 (A1-C2)	Razina i postignuta ocjena na državnoj maturi iz predmeta Engleski jezik
1	34 (2,0577) (HIGH)	30 (-1,0856) (LOW)	13 (B1)	A (3)
2	18 (-0,1668) (AVE)	34 (-0,3238) (AVE)	17 (B2)	A (5)
3	10 (-1,2791) (LOW)	40 (0,8190) (HIGH)	18 (B2)	A (4)
4	27 (1,0844) (HIGH)	36 (0,0571) (AVE)	15 (B1)	B (4)
5	16 (-0,4449) (AVE)	27 (-1,6570) (LOW)	17 (B2)	A (3)
6	21 (0,2503) (AVE)	42 (1,1999) (HIGH)	19 (B2)	A (3)
7	19 (-0,0278) (AVE)	41 (1,0094) (HIGH)	15 (B1)	A (3)
8	18 (-0,1668) (AVE)	31 (-0,8952) (LOW)	12 (B1)	B (4)
9	10 (-1,2791) (LOW)	41 (1,0094) (HIGH)	21 (C1)	A (4)
10	19 (-0,0278) (AVE)	35 (-0,1333) (HIGH)	18 (B2)	A (4)

Bilješka: Oznaka HIGH označava visok/o, AVE prosječan/no, a LOW nizak/nisko strah/zadovoljstvo.

PRILOG 2

Segmentirane Spearmanove korelacije (ρ) između straha i zadovoljstva po sudionicama i segmentima (A1–A6).

Sudionica /Segment	A1	A2	A3	A4	A5	A6
S1	-0.327*	-0,428	-0,284	-0,666***	-0,637**	-0,216
S2	0,500***	0,202	0,456*	0,553***	-0,588**	-0,306
S3	—	—	-0,399*	—	-0,366	-0,387*
S4	—	—	-0,842***	-0,157	-0,091	-0,164
S5	—	-0,103	0,663***	0,358**	0,694***	0,283
S6	—	—	-0,126	—	—	0,545**
S7	—	0,145	—	-0,300	—	0,021
S8	—	0,800**	0,146	-0,239	-0,488	0,250
S9	0,094	0,095	-0,023	-0,539***	—	0,061
S10	—	—	-0,759***	0,571*	-0,732***	-0,200

Bilješka: znak — označava da korelaciju nije moguće izračunati (# DIV/0).

Značajne korelacije označene su sljedećim oznakama: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Between (Foreign) Language Anxiety and Enjoyment: An Idiodynamic Study of Affective Oscillations during Communication in a Foreign Language

Višnja Čičin-Šain
University of Split

The role of emotions in second language acquisition research has grown significantly over the past two decades, particularly the relationship between Foreign Language Enjoyment ((F)LE) and Foreign Language Anxiety ((F)LA) as two co-occurring affective states that play contrasting roles in this process (Botes et al., 2022). Following the “dynamic” and “affective turns,” emotions are increasingly investigated as short-lived experiences driven by immediate communicative needs. Using an idiodynamic, mixed-methods approach (MacIntyre & Ducker, 2022), the aim of this case study of Croatian speakers of English is to understand the relationship between foreign language anxiety and foreign language enjoyment in real time, as well as to examine their intensity, duration, and the reasons for their occurrence during a brief FL speaking situation. Ten participants answered questions in English. The interaction was video-recorded. While reviewing the recording in specialized software, participants provided numerical ratings of the intensity of “anxiety” and “enjoyment.” Immediately afterwards, in a stimulated-recall interview, they verbalized the reasons behind their self-reports. Group-level results show that, for most participants, anxiety and enjoyment are negatively correlated, whereas micro- and segmented analyses reveal a substantially more complex relationship (cf. Boudreau et al., 2018). As the most common triggers of anxiety, qualitative coding identified difficulties in conceptualizing and articulating intended content, as well as error awareness. Topic-related factors and task performance were reported as the most common triggers of enjoyment. In conclusion, emotions in FL speech are fleeting, strongly shaped by immediate contextual demands and, in contrast to group results, display heterogeneous individual micro-dynamics.

Keywords: *Foreign Language Anxiety (FLA), Foreign Language Enjoyment (FLE), idiodynamic method, English as a Foreign Language (EFL), foreign language communication.*